www.foi.am

ԻՆՖՈՐՄԱՑԻԱՅԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԴՈՒ ՏԵՂՅԱԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՈՒՆԵՍ

տ ե ղ ե կ ա գ ի ր   N 20

Մ Ա Ր Տ   2 0 0 7

Հրապարակվում է 2001 թվականից

www.foi.am

ԴՈՒ ՏԵՂՅԱԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ՈՒՆԵՍ

տ ե ղ ե կ ա գ ի ր N 2 0

Աշխատանքային քննարկում. «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքի կիրառումը **5**

Ի՞նչ ունեն մեր պատգամավորները **6**

«Դու էլ, քո օրենքներն էլ» **14**

ՍՈՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, ՄԱՐԻԱՆՆԱ ՓԱՅՏՅԱՆ
Ուսանողներն արթնացնում են պաշտոնյաներին... .... **15**

ՌՈՒԶԱՆ ՄԻՆԱՍՅԱՆ
Մատչելի՞ է արդյոք նոտարը.. .... **20**

ԱՆԱՀԻՏ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ
Անձնագրային հարաբերություններ **24**

ԳԱՅԱՆԵ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ
Մամուլի ծառայություններ եւ լրագրողներ փոխհարաբերությունների
իրավական կարգավորումը ՀՀ-ում... .... **25**

ԱՆՆԱ ՄԱՐԱԼՅԱՆ
Տեղեկատվության ազատության հանձնակատար... .... **33**

ANNA MARALYAN
Freedom of Information Commissioner **35**

ՍԵՎ ՑՈՒՑԱԿ 2006 .... **37**

www.foi.am

«Դու տեղյակ լինելու իրավունք ունես» տեղեկագիրը հրատարակվում է Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի կողմից «Տեղեկատվության ազատությունը որպես համայնքային մասնակցության միջոց» ծրագրի շրջանակում, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Միջազգային զարգացման գործակալության տրամադրած աջակցությամբ (N 111-G-00-05-00029-00 դրամաշնորհ):

Հոդվածներում արտահայտված տեսակետները հեղինակային են եւ չեն արտահայտում ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության տեսակետը:

Աշխատանքային քննարկում. «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքի կիրառումը

Հունվարի 17-ից 20-ը Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ «Տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի կիրառումը» թեմայով աշխատանքային քննարկում Ծաղկաձորում:

Առաջին երկու օրվա զեկույցներն ու քննարկումները անցկացվեցին զանգվածային լրատվամիջոցների եւ հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների համար: ԱԺ եւ ԻԱԿ փորձագետ Մարինե Հակոբյանը խոսեց «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքի դրույթների ու դրանց ճիշտ կիրառման ձեւերի մասին:

Բուլղարիայի «Տեղեկատվության մատչելիության ծրագիր» կազմակերպության նախագահ Գերգանա Ժուլեւան ներկայացրեց մի շարք այլ երկրների փորձն այս ոլորտում: «Ձեր օրենքն ավելի լավն է, քան մերը: «ՏԱ մասին» ՀՀ օրենքում ձեւակերպումներն ավելի հստակ են եւ երկակի մեկնաբանությունների շատ քիչ հնարավորություններ են տալիս, պարզապես պետք է կարողանալ օգտվել օրենքից եւ հետեւողական լինել»,- ասաց տկն. Ժուլեւան: Նա ուրախությամբ նշեց, որ «Բաց հասարակության Արդարադատության նախաձեռնություն» (Open Society Justice Initiative) կազմակերպության անցկացրած ուսումնասիրությունների արդյունքում Հայաստանը ճանաչվել է «ՏԱ մասին» օրենքը լավագույնս կիրառող երկիր, բայց, իհարկե, այս ուղղությամբ անելիքներ դեռ շատ կան:

Հունվարի 19-ից 20-ի քննարկումներին մասնակցում էին նախարարությունների, մարզպետարանների, քաղաքապետարանների, գյուղապետարանների, թաղապետարանների լրատվության պատասխանատուները:

ՀՀ Աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Հասմիկ Խաչատրյանը, ով բաց եւ թափանցիկ աշխատանքի համար առաջինն է արժանացել «Ոսկե բանալի» մրցանակին, ներկայացրեց իրենց կառույցի աշխատանքը եւ նշեց, որ տեղեկատվության ազատության ամենամեծ խոչընդոտներից մեկն իրենց իրավունքներին եւ պարտականություններին անտեղյակ պաշտոնյաներն են: «Կառույցի թափանցիկ աշխատանքը նպաստավոր է ոչ միայն տեղեկատվություն պահանջողի, այլեւ՝ այդ տեղեկատվությունը տրամադրողի համար, քանի որ այս դեպքում փաստերի խեղաթյուրման հնարավորությունը նվազում է, իսկ դա մեր աշխատանքի համար շատ կարեւոր է»:

Տկն. Խաչատրյանը հույս հայտնեց, որ ԻԱ Կենտրոնի կազմակերպած աշխատանքային քննարկումները կնպաստեն անտեղյակ պաշտոնյաների թվի նվազմանը:

Ի՞նչ ունեն մեր պատգամավորները

2001 թվականի հուլիսի 27-ին ընդունված «ՀՀ իշխանության մարմինների ղեկավար աշխատողների գույքի եւ եկամուտների հայտարարագրման մասին» ՀՀ օրենքի նպատակը «կոռուպցիայի եւ չարաշահումների դեմ պայքարի գործուն մեխանիզմների ստեղծումը, ինչպես նաեւ հայտարարագիր ներկայացնողների գույքի եւ եկամուտների առաջացման նկատմամբ հասարակության վստահության ապահովումն է» (Հոդված 1, մաս 1):

«Դու տեղյալ լինելու իրավունք ունես» տեղեկագիրը սահմանված կարգով դիմել էր հարկային պետական ծառայությանը եւ ստացել ՀՀ նախարարների եւ նրանց փոխկապակցված անձանց, ՀՀ դատարանների նախագահների գույքի եւ եկամուտների մասին տեղեկանքների պատճենները, որոնք հրապարակվել են համապատասխանաբար տեղեկագրի նախորդ համարներում:

Ստորեւ ներկայացնում ենք ԱԺ պատգամավորներից մի քանիսի եւ նրանց փոխկապակցված անձանց գույքի եւ եկամուտների մասին հայտարարագրերի պատճենները: Տեղեկանք ձեւ 1-ում ներկայացվում են պատգամավորների, իսկ Տեղեկանք ձեւ 2-ում՝ նրանց հետ փոխկապակցված անձանց գույքի եւ եկամուտների մասին տեղեկությունները:

Տեղեկանքները հրապարակված են նաեւ Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի ինտերնետային էջում՝ http://www.foi.am, որտեղ կարող եք գտնել նաեւ ՀՀ նախարարների, եւ դատարանների նախագահների գույքի եւ եկամուտների մասին հայտարարագրերը:

Աշոտ Սերգեյի Աղաբաբյան, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **25.05.2003**թ.-ից

<u>Տեղեկանք ձեւ 1</u>

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	227.6 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	1 հատ	0,04 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ՄԵՐՍԵԴԵՍ S 500»	1998թ.
	Ավտոմեքենա «TOYOTA»	2004թ.
	Ավտոմեքենա «ՄԵՐՍԵԴԵՍ S 500»	2004թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Բնամթերքով 25 000 000	ՀՀ դրամով **606 994 180**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**3 057 280**

Անահիտ Հակոբի Պապոյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Աշոտ Սերգեյի Աղաբաբյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ԳԱԶ 3102» Ավտոմեքենա «ՎԱԶ 2106» Ավտոմեքենա «ՎԱԶ 2106» Ավտոմեքենա «ՎԱԶ 2121»	1999թ. 1999թ. 1999թ. 2000թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **13 039 200**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**39 200**

Նաիրա Աշոտի Աղաբաբյան, հայտարարատուից փոխկապակցված ղեկավար աշխատող` Աշոտ Սերգեյի Աղաբաբյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	100.5 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ՖՈԼՑՎԱԳԵՆ ՋԻՊ»	2005թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ` ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **35 765 509**
այդ թվում` աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**765 509**

Լիլիթ Աշոտի Աղաբաբյան, հայտարարատուից փոխկապակցված ղեկավար աշխատող` Աշոտ Սերգեյի Աղաբաբյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ		
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ` ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **40 000**
այդ թվում` աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	0

Արամ Աշոտի Աղաբաբյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Աշոտ Սերգեյի Աղաբաբյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	113.1 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	68.2 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	1 հատ	0.7 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ՄԵՐՍԵԴԵՍ600» Ավտոմեքենա «BMW320» Ավտոմեքենա «ՎԱԶ 2121» Ավտոմեքենա «ԴԱՅՄԼԵՐ ԲԵՆՑ 3200»	1998թ. 2002թ. 2001թ. 1997թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **109 216 680**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**489 600**

Հովիկ Արամայիսի Աբովյան, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **19.05.2002**թ.-ից

Տեղեկանք ձեւ 1

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	2 հատ	174.0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	900 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	2 հատ	0.18 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա ՎԱԶ2121	2003թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **3 057 280**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**3 057 280**

Աննա Սաշայի Ազատյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Հովիկ Արամայիսի Աբովյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր

Տեղեկանք ձեւ 2

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	———	------
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **192 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**192 000**

Հենրիկ Արզամի Աբրահամյան, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր
Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **25.05.2003**թ.-ից **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	288.0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	400.0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0,5 հա
2.2 գյուղատնտեսական	1 հատ	0.48 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	1 հատ	0.59 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	———	——
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **9 557 280**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**3 057 280**

Ռուզաննա Վաչիկի Հովսեփյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Հենրիկ Արզամի Աբրահամյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	0 հատ	0 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	0 հատ	0 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	0 հատ	0 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	———	------
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **3 500 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**0**

Սերյոժա Արշավիրի Աբրահամյան, ՀՀ ԱԺ պատգամավոր

Պաշտոնավարման ժամանակաշրջանը - **25.05.2003**թ.-ից **Տեղեկանք ձեւ 1**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	3 հատ	1 119.5 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	2 հատ	7 749.6 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	3 հատ	0.272 հա
2.2 գյուղատնտեսական	3 հատ	4.433 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	2 հատ	1.0122 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	Ավտոմեքենա «ԼԵՔՍՈՒՍ 4X470»	2003թ.
	Ավտոմեքենա «Լինկոլն Կոնտինենտալ»	1995թ.
	Ավտոմեքենա «ՄՈՍԿՎԻՉ 2140»	1988թ.
	Ավտոմեքենա «ՆԻՍԱՆ»	2005թ.
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **15 937 280**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**3 057 280**

Անահիտ Թորգոմի Ասատրյան, հայտարարատուին փոխկապակցված ղեկավար աշխատող՝ Սերյոժա Արշավիրի Աբրահամյան,ՀՀ ԱԺ պատգամավոր **Տեղեկանք ձեւ 2**

Հայտարարագրման ենթակա գույքը		
1. Շենքեր, շինություններ		
1.1 բնակելի	1 հատ	220 քառ. մ
1.2 հասարակական, արտադրական եւ այլն	1 հատ	6591 քառ. մ
2. Հողամասեր		
2.1 տնամերձ	1 հատ	0.03 հա
2.2 գյուղատնտեսական	0 հատ	0 հա
2.3 ոչ գյուղատնտեսական	1 հատ	0.835 հա
3. Այլ անշարժ գույք (ըստ օբյեկտի տեսակի)	0 հատ	-
4. Փոխադրամիջոցներ	———	------
Հայտարարագրման ենթակա եկամուտները		
Եկամուտներ՝ ընդամենը	Արտարժույթով 0	ՀՀ դրամով **4 098 000**
այդ թվում՝ աշխատավարձ եւ դրան հավասարեցված այլ վճարումներ	0	**1 698 000**

www.foi.am

«Դու էլ, քո օրենքներն էլ»

2006թ.-ի նոյեմբերին ԵՊՀ ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ուսանողները տեղեկություն ստանալու հարցումով դիմել էին ՀՀ Առողջապահության նախարարին: Պարզվում է՝ նախարարին դիմելու եւ սահմանադրական իրավունքից օգտվելու համար հատուկ թույլտվություն է պետք:

Նախարարության մամլո պատասխանատուն չի ընդունում, թե ինչպես կարելի է անձամբ նախարարին ուղղված հարցում գրել: Չէ՞ որ դա նախ պետք է կարդա ՀՀ Առողջապահության նախարարի մամուլի քարտուղար եւ խորհրդական Ռուզաննա Գեւորգյանը, հավանություն տա եւ միայն հետո, եթե հարկ լինի, արժանացնի նախարարի ուշադրությանը:

Այս գերատեսչության աշխատակիցներին որոշ դեպքերում էլ թվում է, թե պաշտոնյան անհասանելի է քաղաքացիների համար, եւ որ քաղաքացիներին կարելի է կոպտել՝ չարաշահելով պաշտոնատար անձի կարգավիճակը: Գոհար Պողոսյանը նոյեմբերի 16-ին հարցումը առձեռն հանձնել էր Առողջապահության նախարարություն՝ խնդրելով հայտնել, թե ովքեր են օգտվում անվճար կամ արտոնյալ պայմաններով դեղեր ձեռք բերելու իրավունքից: 2 օր անց փորձել է իմանալ գրանցման համարը եւ ճշտել՝ ո՞ւմ է մակագրված գրավոր հարցումը: Քարտուղարությունում ասել են՝ դիմիր բուժվարչություն: Հենց այստեղ էլ սկսվել է իրարանցումը: Նախ բուժվարչության աշխատակիցները ասել են, թե հարցումն ուղարկել է Գեւորգ եւ ոչ թե Գոհար Պողոսյանը: Ի վերջո, Գոհարին հաջողվել է ապացուցել, որ ինքն է հարցման հեղինակը ու ոչ թե՝ Գեւորգը: Հետո Գոհարին հայտնել են, թե Առողջապահության նախարարությունը հարցմանը օրենքով պատասխանելու է 15-օրից: Գոհարն էլ ուղղել է՝ ասելով, թե օրենքում ոչ թե 15, այլ՝ 5 օր է գրված:

-Դու ո՞վ ես, որ քո համար սաղ գործերս թողած՝ 5 օրում պատասխան տամ, կարող ա ավել աշխատանք ա պահանջում,- նման ոճով պատասխանել են բուժվարչության կրթված պաշտոնյաները:

Գոհարը խնդրել է 5-օրյա ժամկետում գրավոր նշել հետաձգման պատճառները եւ վերջնաժամկետը:

Հետեւել է պատասխանը.

-Էդ ո՞վ դարձար, որ մի հատ էլ գրեմ հետաձգման պատճառները: Դու էլ, քո օրենքներն էլ, եկել անգրագետ հալովդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հրամանագրած օրենքներին հակառակ բան ես ասում: Ուզենանք հարցումիդ չենք էլ պատասխանի,- ասում են Գոհարին:

-Չմոռանանք նշել մերժման հիմքերը,- հիշեցնում է Գոհարը եւ նվիրում «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի» պատրաստած «12 հարց ու պատասխանը» գրքույկը, որը օդային թռիչքով մի ակնթարթում սեղանի մյուս ծայրում է հայտնվում:

Գոհարին ասել են, որ քանի ինքը գտնվում է նախարարությունում, ենթարկվում է նախարարության օրենքներին: Երբ ուզենան կպատասխանեն, ուզենան չեն պատասխանի:

11 օր անց Գոհարին ի վերջո հաջողվել է իմանալ գրանցման համարը՝ 7257: Ի դեպ, Գոհարին նաեւ ասել են, որ բուժվարչությունը փակ համակարգ է, ու ոչ ոք այնտեղ ոտք չի դնի: Հավելենք, որ դեկտեմբերի 12-ին վերջապես ստացվել է Գոհարի՝ այնքան սպասված հարցման պատասխանը: Փաստորեն, 26 օր է պահանջվում Առողջապահության նախարարությունում՝ պարզելու համար, թե ովքե՞ր են օգտվում անվճար կամ արտոնյալ պայմաններով դեղեր ձեռք բերելու իրավունքից, եւ ո՞ր հիվանդությունների դեպքում է հիվանդներին տրվում անվճար դեղեր:

Ուսանողներն արթնացնում են պաշտոնյաներին

Արդեն երկու տարի է՝ Երեւանի պետական համալսարանի Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ուսանողները «ԶԼՄ եւ օրենսդրություն» առարկայի շրջանակներում տեղեկատվություն ստանալու հարցումներ են ուղարկում պետական կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններ՝ պարզելու, թե որքանով է պաշտպանված իրենց՝ ուսանողների տեղեկատվություն ստանալու սահմանադրական իրավունքը:

Սոնա Մարտիրոսյան, Մարիաննա Փայտյան, Գեւորգ Հայրապետյան
ԵՊՀ ուսանողներ

2006 թվականի հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին ԵՊՀ ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի երրորդ կուրսի եւ մագիստրատուրայի առաջին կուրսի ուսանողները տեղեկատվություն ստանալու 72 հարցում են ուղարկել պետական կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, ինչպես նաեւ՝ հանրային նշանակության կազմակերպություններ:

72 հարցումից 36-ն ուղղված է եղել պետական կառավարման, 23-ը՝ տեղական ինքնակառավարման, 9-ը՝ հանրային նշանակության մարմիններին, 2-ը՝ դատարան եւ 2-ը՝ դատախազություն:

Տեղեկատվություն ստանալու հարցումները կազմելիս ուսանողներն առաջնորդվել են ՀՀ Սահմանադրության 27 եւ 27.1 հոդվածներով եւ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքով:

Հարցումների արդյունքները

Ընդհանուր առմամբ ուղարկվել է 72 հարցում, որոնցից.

43 (60%) հարցման դեպքում ստացվել է լիարժեք գրավոր պատասխան: 5 (7%) հարցման հասցեատերերը տրամադրել են թերի կամ հարցմանը չառնչվող պատասխաններ:

14 (19%) հարցում մնացել է անպատասխան:

5 (7%) հարցում մերժվել է, որոնցից 3 (4%) դեպքում մերժումն օրինական է եղել, 2 (3%) դեպքում՝ անօրինական: Բոլոր մերժումները եղել են գրավոր:

4 (6%) հարցման դեպքում հղում է արվել այլ մարմնի վրա:

1 (1%) հարցում չի հասել հասցեատիրոջը:

Եթե համեմատենք անցած տարվա արդյունքների հետ, ապա դրական փոփոխությունն ակնհայտ կդառնա: Եթե 2005թ.-ին լիարժեք պատասխան տրվել է 53%-ին, ապա 2006թ.-ին՝ 60%-ին, 2005թ.-ին անպատասխան թողնվել է հարցումների 27%-ը, իսկ 2006թ.-ին՝ ընդամենը 19%-ը:

3 հարցման դեպքում հղում է կատարվել այլ մարմնի վրա: Այս 3 հղումներից մեկի դեպքում հասցեատերն ինքն է հարցումը փոխանցել համապատասխան գերատեսչություն. Բժշկասոցիալական փորձաքննական հանձնաժողովն իրեն հասցեագրված հարցումն ուղարկել էր «Նորք» տեղեկատվա-վերլուծական կենտրոն, որտեղից լիարժեք պատասխան է ստացվել 30-օրյա ժամկետում: Ընդ որում, օրենքը չի պարտավորեցնում տեղեկատվություն տնօրինողին փոխանցել հարցումը, այլ պարզապես նա պետք է պատասխան գրության մեջ նշի, թե որտեղից դիմողը կարող է ստանալ իր հարցի պատասխանը:

Ինչպես նշվեց, 72 հարցումից մերժվել է միայն 5-ը, որից 2-ը՝ անօրինական: Առաջին դեպքում ուսանողը խնդրել էր իրեն տրամադրել քրեական գործով (սպանություն) կայացված դատավճռի պատճենը: ՀՀ Կոտայքի մարզի առաջին ատյանի դատարանը մերժել է տեղեկատվության տրամադրումը՝ հղում անելով ՀՀ Քրեական դատավարության օրենսգրքի 375-րդ հոդվածին, որում մասնավորվում է այն անձանց շրջանակը, որոնց կարող է տրամադրվել քրեական գործով կայացված դատավճռի պատճենը: Այնինչ, քրեական գործով կայացված դատավճռի պատճենը ստանալու իրավունք ունեցող անձանց շրջանակն ամրագրելը չի բացառում մյուս քաղաքացիների նման իրավունքը, քանի որ քաղաքացիներն օգտվում են այն բոլոր իրավունքներից, որոնք սահմանափակված չեն օրենքով:

Երկրորդ դեպքում Նորք-Մարաշ թաղապետարանի ֆինանսատնտեսական բաժնից ստացված պատասխանում նշվում է, որ պահանջվող տեղեկությունները՝ 2005-2006թ.թ. թաղապետի որոշումների եւ 2005-2006թ.թ.

համայնքի բյուջեի կատարման հաշվետվության պատճենները, կտրամադրվեն միայն այն դեպքում, եթե հարցման հեղինակը վճարի համայնքի ավագանու որոշմամբ ամրագրված յուրաքանչյուր էջի համար 500 դրամ կազմող արժեքը: Ընդհանուր առմամբ պահանջվող տեղեկատվության համար հեղինակը պետք է վճարեր 51.000 դրամ: Այնինչ, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի համաձայն՝ տեղեկությունների տրամադրման համար գանձվող գումարի չափը չի կարող գերազանցել այդ տեղեկությունների տրամադրման ծախսերը, այսինքն՝ պատճենահանման ծախսերը: Բացի այդ, 10 էջ տեղեկությունները պետք է տրամադրվեն անվճար: Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնը բողոքարկեց քաղաքապետարանի պատասխանը: Երկրորդ հարցումն ուղարկելուց մի քանի օր հետո ֆինանսատնտեսական բաժնից հայտնեցին, որ ավելորդ ծախսերից խուսափելու համար դիմող ուսանողուհին անձամբ կարող է գնալ քաղաքապետարան, պատճենահանել իրեն հետաքրքրող յուրաքանչյուր որոշում կամ անվճար ծանոթանալ դրանց հենց քաղաքապետարանում:

Օրինական մերժումներից մեկի դեպքում հարցումը մերժվել էր հենց դիմողի մեղքով, քանի որ նա, Աջափնյակի քաղաքապետարանից խնդրելով բյուջեի կատարման հաշվետվությունները, չէր նշել, թե կոնկրետ ո՞ր տարվա բյուջեի կատարման հաշվետվության պատճենն է խնդրում:

Ի տարբերություն անցյալ տարիների, 2006թ.ին ուսանողներից ոմանք ներկայացել էին որպես շարքային քաղաքացիներ՝ պարզելու համար, թե որքան բարեխիղճ են աշխատում տեղեկատվություն տնօրինող մարմինները սովորական քաղաքացու հետ եւ արդյոք խտրականություն դնո՞ւմ են քաղաքացի եւ լրագրող դիմողների միջեւ: Հարցումների արդյունքում պարզվեց, որ որպես լրագրող կամ քաղաքացի ներկայացած ուսանողների միջեւ պաշտոնյաները ընդհանուր առմամբ խտրականություն չեն դնում: Սա նշանակում է, որ եթե պաշտոնյան պատրաստ է բաց ու հրապարակային աշխատել, նա դա կանի առանց հաշվի առնելու՝ լրագրող, թե՞ քաղաքացի է դիմողը:

Եվս մի հետաքրքիր դիտարկում. հարցմանը մասնակցած բոլոր քաղաքապետարանները միջոցների սղության պատճառով չունեն փոստային առաքման հնարավորություն եւ սպասում են այնքան, որ հարցման հեղինակն անձամբ իրենց այցելի պատասխանի համար:

Պատասխանելու ժամկետները

Պետք է նշել, որ հարցումներին պատասխանելու համար օրենքով սահմանված ժամկետները շատ հաճախ չեն պահպանվում տեղեկատվություն տնօրինողների կողմից:

Հաշվի առնելով այն, թե ինչպես է աշխատում փոստային ծառայությունը՝ պատասխանների ստացման համար հաշվարկել ենք ոչ թե օրենքով սահմանված 5-օրյան, այլ՝ մինչեւ տասնօրյա ժամկետը: Անդրադառնալով փոստային ծառայության աշխատանքին՝ նշենք, որ հարցումներից մեկն ընդհանրապես չի հասել հասցեատիրոջը, չնայած կար «Հայփոստ» ՓԲԸ-ի կողմից տրված համապատասխան անդորրագիրը. Զարինե Թորգոմյանը Չարենցավանի քաղաքապետարանից տեղեկություն էր խնդրել այն մասին, թե ինչքա՞ն գումար է ծախսվել եւ քաղաքի բյուջեով ինչքա՞ն է նախատեսված ծախսել փողոցների լուսավորման համար: Միայն երկրորդ անգամ հարցումն ուղարկելուց հետո դիմողը ստացավ սպառիչ պատասխան: Նշենք, սակայն, որ որոշ դեպքերում սա օգտագործվում է որպես պատասխանից խուսափելու պատճառ՝ մեղքը բարդելով փոստային ծառայության վրա:

Այսպիսով, հասցեատիրոջը հասած 71 հարցումներից օրենքով սահմանված ժամկետների պահպանմամբ պատասխանել են 36 հարցման, ընդ որում՝ լավագույն արդյունքները ցույց են տվել ՀՀ Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարությունը՝ լիարժեք պատասխանելով 4 հարցման, Երեւանի պետական համալսարանը՝ 3 հարցման եւ Նուբարաշենի քաղաքապետարանը՝ հարցմանը պատասխանելով ընդամենը 1 օրում: Այս դեպքի մասին ավելի մանրամասն.

2006թ.-ի նոյեմբերի 20-ին Երեւանի պետական համալսարանի Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի երրորդ կուրսի ուսանողուհի Սիրանույշ Պետրոսյանը հարցում էր ուղարկել Նուբարաշենի քաղաքապետին՝ խնդրելով տրամադրել սեպտեմբեր, հոկտեմբեր եւ նոյեմբեր ամիսներին նրա կայացրած որոշումների պատճենները: Դիմողը հարցումն անձամբ էր տարել քաղաքապետարան աշխատանքային օրվա վերջում: Հաջորդ օրը քաղաքապետարանից զանգել են եւ հայտնել, որ պատասխանը պատրաստ է, ուղարկե՞ն, թե՞ դիմողն անձամբ կվերցնի: Հենց նույն օրը 24 էջից կազմված որոշումներն արդեն ուսանողուհու տրամադրության տակ էին:

Հետաքրքրական է նաեւ Երեւանի պետական համալսարանի դեպքը: Նախորդ տարիներին տեղեկատվության ազատության ոլորտում ԵՊՀ-ի աշխատանքը համեմա-

տելով 2006թ.-ի աշխատանքների հետ՝ կարելի է եզրակացնել, որ հրապարակայնության և տեղեկատվության ազատության ոլորտում այս բուհում լուրջ բարեփոխումներ են իրականացվել, ինչը պայմանավորված է բուհի նոր ղեկավարության վարած քաղաքականությամբ և հասարակայնության հետ կապերի և լրատվության վարչության դրական աշխատանքով: Հիշեցնենք, որ 2005թ.-ի նոյեմբեր-դեկտեմբեր ամիսների ընթացքում ԵՊՀ-ն անպատասխան էր թողել ուսանողների 4 հարցում, այնինչ 2006թ. պատասխանել էր իրեն ուղղված բոլոր հարցումներին՝ տալով լիարժեք պատասխաններ:

Ժամկետների առումով Երևանի քաղաքապետարանը, Աջափնյակի թաղապետարանը, ՀՀ Ոստիկանությունը և Հրազդանի քաղաքապետարանը վատագույն արդյունքներն են ցույց տվել. ուսանողների հարցումներին պատասխանելու համար այս մարմիններին անհրաժեշտ է եղել մոտ մեկ ամիս, այնինչ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի համաձայն՝ ժամկետները երկարաձգելու վերաբերյալ տեղեկատվություն տնօրինողը պետք է տեղյակ պահի 5 օրվա ընթացքում, ինչը ոչ մեկը չի արել:

Արդյունքներն ըստ մարմինների

Լավագույն արդյունքներ. լավագույն արդյունքները գրանցվել են հիմնականում մարզային տեղական ինքնակառավարման մարմիններում:

Նոր Հաճընի քաղաքապետարանը եռօրյա ժամկետում լիարժեք գրավոր պատասխան է տվել Գայանե Առաքելյանի հարցմանը՝ ներկայացնելով 2005թ.-ի բյուջեի կատարման հաշվետվությունը (5 էջ):

ՀՀ Արարատի մարզի Սիս գյուղի գյուղապետարանը Մելինե Հարությունյանի հարցմանը պատասխանել է ընդամենը 3 օրվա ընթացքում՝ տրամադրելով 13 էջից բաղկացած՝ 2006թ.-ի 1-ին և 2-րդ եռամսյակների ընթացքում Սիսի գյուղապետի կայացրած որոշումների պատճենները:

Լավագույն պատասխանը ստացվել է Արթիկի քաղաքապետարանից: Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի մագիստրատուրայի առաջին կուրսի ուսանողուհի Գայանե Ափոյանը հարցում էր ուղարկել՝ խնդրելով Արթիկի 2005թ. բյուջեի կատարման հաշվետվության ու 2005-2006թ.թ. հողահատկացումների մասին քաղաքապետի կայացրած որոշումների պատճենները: Հարցումը ստանալուց 5 օր անց նրան զանգահարել են և ասել, որ պահանջված տեղեկատվությունը բավականին մեծ ծավալի է և կարող է պատճենահանման հետ կապված ծախսեր առաջացնել: Հաջորդ օրը քաղաքապետարանը օրենքի համաձայն անվճար տրամադրել է 10 էջ տպագիր տեղեկատվություն, իսկ մնացածը, դիմողին ավելորդ ծախսերից ազատելու համար, տրամադրել է լազերային սկավառակով:

Նախարարություններից լավագույն արդյունքներ ցույց են տվել Առևտրի և տնտեսական զարգացման և Կրթության և գիտության նախարարությունները:

ՀՀ առևտրի և տնտեսական զարգացման նախարարության Որակի տեսչությունը նույն օրը գրավոր և բանավոր պատասխանել է Գոհար Մուրադյանի հարցմանը, չնայած՝ պահանջվող տեղեկությունները տնօրինող մարմինն այլ էր: Նախ հեղինակին բացատրել են, թե ում և ինչպես կարող է դիմել իր հարցման լիարժեք պատասխանը ստանալու համար, իսկ հետո տրամադրել են իրենց մոտ եղած որոշ պաշտոնական և ոչ պաշտոնական տվյալներ, որոնք կարող էին օգտակար լինել դիմողին:

Նույն նախարարությունը մեկ այլ հարցման պատասխանել է օրենքով նախատեսված հնգօրյա ժամանակահատվածում՝ տրամադրելով Առողջապահության Համաշխարհային Կազմակերպության զեկույցը (28 էջ):

Դրական արդյունք գրանցած մյուս նախարարությունը ՀՀ Կրթության և գիտության նախարարությունն է: Այս նախարարությունը լիարժեք պատասխանել է իրեն հասցեագրված 2 հարցումներին՝ պահպանելով 5-օրյա ժամկետը:

Բացասական արդյունքներ. ամենավատ արդյունքներն արձանագրվել են Երևանի Աջափնյակ և Նոր-Մարաշ թաղապետարաններում:

Նոր-Մարաշ թաղապետարանի ֆինանսատնտեսական բաժնի պետ Վ. Ալեքսանյանը Ռուզաննա Մակարյանի հարցմանը պատասխանել է հնգօրյա ժամկետում՝ նրան ուղարկելով մի նամակ, որում ասվում է, որ պահանջվող տեղեկությունների (2005-2006թ.թ. համայնքի բյուջեի կատարման հաշվետվության և 2005-2006թ.թ. թաղապետի որոշումների պատճենների) տրամադրումը հնարավոր կլինի միայն այն դեպքում, եթե Ռուզաննան վճարի համայնքի ավագանու որոշմամբ սահմանված գումարը՝ յուրաքանչյուր էջի համար 500 դրամ: Երկար-բարակ թվաբանական գործողություններից հետո պրն Ալեքսանյանը ներկայացրել է նաև վերջնահաշիվ՝ 51.000 դրամ, այնինչ, ըստ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի՝ այդ գումարը չպետք է գերազանցեր տեղեկատվության տրամադրման,

sվյալ դեպfում պաsճենահանման ծախսերը: Պարզվում է, nr Նnrf-Մարաc թաղապեsարանի համար qերակա է համարվում ոչ թե ՀՀ Սահմանադրությունը կամ «Sեղեկաsվության ազաsության մասին» ՀՀ օrենfը, այլ` համայնfի ավագանու nrոcումը:

ՀՀ Առողջապահության նախարարությունում էլ չեն հասկանում, ինչպես կարելի է անձամբ նախարարին ուղղված հարցում qrել: Չէ՞ nr դա նախ պեsf է կարդա ՀՀ Առողջապահության նախարարի մամուլի fարsուղար եւ խnrհrդական Ռուսլանա Գեւnrգյանը, հավանություն sա եւ միայն հեsո, եթե հարկ լինի, աrժանացնի նախարարի ուշադրությանը:

Վաs արդյունf է ցուցաբերել նաեւ Աջափնյակի թաղապեsարանը: Նախ նշենf, nr հարցման հեղինակ Մարիամ Սարգսյանը սխալ էr ձեւակերպել հարցումը. խնդրելով sրամադրել համայնfի բյուջեի կաsարման հաշվեsվությունը եւ թաղապեsի կայացrած nrոcումների պաsճեններր` դիմողը մոռացել էr նշել, թե nr sարվա nrոcումներր եւ բյուջեի հաշվեsվությունն է անհրաժեշs: Այս դեպfում հարցման մերժումը կլիներ հասկանալի եւ ընդունելի, բայց... Համայնfի ղեկավար Ա. Խաչաsrյանը մերժել է sրամադրել պահանջված sեղեկություններր` նշելով, nr կարող է sրամադրել միայն կոնկrեs դիմողի անձի վերաբերյալ sեղեկություններ կամ sեղեկություններ պարունակող կոնկrեs փասsաթղթեr:

Եrեւանի fաղաfապեsարանում ոչ մի կերպ չէին ցանկանում qrավոr պաsասխանել Լուսինե Մովսիսյանի հարցմանը: Լուսինեն հարցումը sարել էr անձամբ` խնդրելով sրամադրել ապօrինի sարածfների օrինականացման հնարավnrության, ժամկեsների եւ կարգի մասին: Նախ նրա հարցումը չէին մուsfագrել, իսկ հեsո էլ ասել էին, nr նա պեsf է խոսի իrավաբաններից մեկի հեs: Իrավաբանը բավականին երկար փnrձել էr բացաsrել, թե ինչպես կարելի է օrինականացնել ապօrինի շինությունը, հեsո էլ ավելացrել էr, nr լավ կլինի, եթե Լուսինեն բերի իrենց sան հաsակագիծը, nrի օrինակով բացաsrածը նա ավելի լավ կյուrացնի: Սակայն, դիմողը կrկին նշել է, nr իr qrավոr հարցմանը ցանկանում է sսանալ qrավոr պաsասխան, ինչը սակայն մերժվել է: Լուսինեն հարցումը եւս մեկ անգամ ուղարկեց փոսsով: Այս հարցման պաsասխանի համար Եrեւանի fաղաfապեsարանը խնդրել էr 30-օrյա ժամկեs, nrի ընթացfում եւ պաsասխանել է:

Արաբկիrի թաղապեsարանում էլ «բարեհամբույր» հեռախոսավարուհին, զայրանալով Սոնա Մարsիrոսյանի վրա, հարցrեց, թե ի վերջո ի՞նչ մարդ է նա, բայց չsվեց անգամ նոr հեռախոսը վայելել, առաջին զանգը` եւ ահա...

Զավեշsալի դեպfեr. Որոշ դեպfերում ուսանողների ուղարկած հարցումներին պաշsոնյաները sվել են զավեշsալի պաsասխաններ կամ էլ պաsասխանների sսացման ընթացfում են զավեշsալի դեպfեr պաsահել: Ներկայացնենf դեպfերից մի fանիսը.

Արմինե Պողոսյանը ՀՀ Արsաfին գործերի նախարարություն իr հարցումն ուղարկել է նոյեմբերի 17-ին: Երկու օr անց, երբ զանգահարել է, Արմինեին ասել են, nr նախարարության համակարգիչը կախվել է: Բնականաբար, մsահոգիչ է այն, nr նախարարությունը միայն մեկ համակարգիչ ունի, այն էլ կախված: Եrեւի «խեղճը» qեrծանrաբեռնվածությանը չի դիմացել:

Որոշ դեպfերում էլ հղում անելու փոխարեն qեrաsեսչությունը կարող է մի «շարադրություն» qrել. Անուշ Անանյանը նոյեմբերի 17-ին հարցում էr ուղարկել Քանաfեռ-Զեյթունի թաղապեs Արայիկ Քոթանջյանին: Անուշը ցանկացել էr իմանալ` արդյոf Զեյթունի շուկային հարակից նախկին այգին կպահպանվի, եթե ոչ, ապա ինչ է սպասվում այդ sարածfին: Դեկսեմբերի 3-ին sսացվել է թաղապեsի ուսուցողական եւ sեղեկաsվական հագեցվածությամբ աչfի ընկնող պաsասխանը: Մեջբեrում ենf.

«Հարգելի sիկին Անանյան,

Թաղապեsարան հասցեագrված Ձեr հարցման կապակցությամբ հայsնում եմ, nr թաղապեsարանը ողջունում է Ձեr իrազեկվածությունը ՀՀ Սահմանադrության հոդվածների եւ օrենfների վերաբերյալ, սակայն ցավում է, nr այդfան խորը qիsելիfների sեr անձնավnrությունը sվյալ հարցումը հղել է համայնfի ղեկավարին, fանզի Քանաfեռ-Զեյթունը հանդիսանում է Եrեւան fաղաfի 12 համայնfներից մեկը»: Դե արի ու այս պաsասխանից բան հասկացիr, թե nrն է դիմողի սխալը` օrենfներն իմանալը, դրանց հղում անելը, թե՞ անձամբ թաղապեsին դիմելը:

Արsաշաsի fաղաfապեsարան ուղարկած Սեդա Պողոսյանի հարցման լիարժեf պաsասխանը sսացվեց դեկsեմբերի 5-ին: Այդ օrը վաղ առավոsյան Սեդային է զանգահարում Արsաշաsի փոխfաղաfապեsը` մsահոգված. «Ձեr հարցման պաsասխանը պաsrասs է, չե՞f ուզում գալ վեrցնել»:

Եվս երկու զավեշsալի դեպf. Ռուզաննա Մակարյանը հարցում էr ուղարկել ՀՀ Գլխավոr դաsախազություն:

Հինգ օրվա ընթացքում Ռուզաննային երեք անգամ կանչել էին դատախազություն՝ որոշ պարզաբանումների համար: Նրան բացատրել էին, որ պահանջած տեղեկատվությունը կարելի է ստանալ ՀՀ Ոստիկանությունից: Իսկ վերջում՝ որպես հնգօրյա կապվածության եւ ամենաջերմ զգացմունքների հավաստիք, պաշտոնյաներից մեկը համբուրել էր Ռուզաննայի ճակատը՝ որպես խրախուսանք:

Մյուս դեպքում Բժշկասոցիալական փորձաքննական հանձնաժողովը պահանջած 30-օրյա ժամկետում պատասխանել էր Էլյա Պողոսյանի հարցմանը, բայց թե՛ պատասխանի, թե՛ փոստային ծրարի վրա նշված էր բոլորովին այլ անուն: Հարցումն ուղարկելիս Էլյան նշել էր ետադարձ հասցեն՝ Ներքին Շենգավիթ, Եղիշե Թադեւոսյանի 16, բնակարան 41: Իսկ պաշտոնական պատասխանը ստացվել էր ոչ թե Էլյայի անունով, այլ՝ Եղիշե Թադեւոսյանի, այն մարդու, ում անունով կոչվում է փողոցը:

Արձանագրվել է մի անակնկալ դեպք, երբ «նախարարն անձամբ է զբաղվել» տեղեկատվություն ստանալու հարցումով: Արաքսյա Սնխչյանն իր հարցումն ուղարկել էր Առողջապահության նախարարություն: Արաքսյայի դեպքն առանձնանում է նրանով, որ դիմողը, զանգահարելով նախարարություն՝ ճշտելու իր հարցման ճակատագիրը, խոսել է անձամբ նախարար Նորայր Դավիդյանի հետ: Դեկտեմբերի 8-ին նա ստանում է իր հարցման լիարժեք պատասխանը:

Հիմնական եզրահանգումներ

Հարցումների արդյունքների հիման վրա կարելի է արձանագրել, որ տեղեկատվության ազատության ոլորտում դրական տեղաշարժն ակնհայտ է: Որոշ մարմիններ, որոնք նախկինում աչքի էին ընկնում փակ եւ թափթփված աշխատաոճով, ներկայումս լուրջ քայլեր են կատարում իրենց գործունեությունը մատչելի եւ հրապարակային դարձնելու համար: Դրա վառ օրինակներ են Երեւանի քաղաքապետարանը եւ Երեւանի պետական համալսարանը, որոնք 2006թ.-ի ընթացքում որեւէ հարցում անպատասխան չեն թողել, այնինչ երկու տարի առաջ իրադրությունը ճիշտ հակառակն էր:

Ամեն դեպքում, դեռեւս առկա են բազմաթիվ թերություններ եւ խնդիրներ: Պաշտոնյաների մոտ դեռեւս ամբողջապես չի հաստատվել քաղաքացիների հետ աշխատելու մշակույթ: Որոշ դեպքերում պաշտոնյաները զայրանում էին, որ դիմողները հարցումներում օրենքից եւ Սահմանադրությունից հղումներ են կատարում: Որոշ գերատեսչությունների պաշտոնյաները դժգոհում են, որ ուսանողները ՀՀ Սահմանադրությանն ու «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքին են հղում կատարել, մինչդեռ իրենք այդ օրենքները վաղուց գիտեն: Ասում են, որ իրենք առանց այդ էլ կպատասխանեն, եթե ուսանողները «տարրական էթիկա» ունենան եւ «օրենքներով չահաբեկեն»: Ստացվում է, որ սեփական երկրի օրենքներն իմանալը եւ դրանք օգտագործելը պաշտոնյաների համար նույնացվում է ահաբեկչության հետ:

Դեռեւս առկա է տեղեկատվություն ստանալու հարցումներին պատասխանելու ժամկետների խնդիրը: Պատասխան ստացած հարցումների մոտ 40%-ը ժամկետների խախտմամբ են պատասխանվել՝ իհարկե ոչ թե մի քանի ամիս ուշացման մասին է խոսքը, այլ՝ մեկ-երկու շաբաթի: Սա խոսում է այն մասին, որ ժամկետների առումով նույնպես գերատեսչությունների աշխատանքը լավացել է:

Մեծ խնդիր է առկա «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի դրույթների չիմացության կամ սխալ մեկնաբանման հարցում: Սրանով է պայմանավորված գրանցված զավեշտալի պատասխանների մեծ թիվը: Պաշտոնյաները դեռեւս բավական տեղեկացված չեն օրենքի դրույթներից, ինչի արդյունքում հաճախ վրդովվում են հարցումներից կամ ընդհանրապես անպատասխան են թողնում: Պետք է նշել, սակայն, որ եթե նախկինում անպատասխան էր մնում հարցումների գերակշռող մասը, ապա 2006թ հարցումների ընդամենը 19 տոկոսն է անպատասխան մնացել: Պաշտոնյաները սկսել են գիտակցել, որ հարցմանը չպատասխանելը նույնպես իրավունքի խախտում է, ինչը առաջ է բերում իրավական պատասխանատվություն: Եւ մի կարեւոր միտում. պաշտոնյաներն ավելի շատ նախընտրում են թերի պատասխանել հարցումներին, քան ընդհանրապես չպատասխանել:

Տեղեկատվության ազատության եւ հրապարակայնության ոլորտում պետական կառավարման եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների աշխատանքում առկա է դրական տեղաշարժ, ինչն ամրապնդվում է հատկապես դիմողների թվի, վճռականության եւ օրենքների գրագիտության բարձրացման շնորհիվ:

Մատչելի՞ է արդյոք նոտարը

2001 թվականի դեկտեմբերի 4-ին ընդունված «Նոտարական գործունեության մասին մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետությունում նոտարների գործունեության իրավական հիմքերը, նոտարական գործողությունների իրականացման կարգը: Նոտարն իր գործունեության ընթացքում առաջնորդվում է միայն ու միայն Հայաստանի Սահմանադրությամբ, Քաղաքացիական օրենսգրքով, իրավական ակտերով ու Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված եւ ընդունված միջազգային պայմանագրերով:

Ռուզան Մինասյան

Նոտարն, ըստ էության, արդարադատության իրականացմանը նպաստող «հանրային ծառայություններ իրականացնող անձ» է, որը Հայաստանի Հանրապետության անունից, Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը եւ օրենքներին համապատասխան, իրականացնում է նոտարական գործողություններ:

Ըստ օրենքի՝ նոտարը նոտարական գործողությունները իրականացնում է փաստաթղթեր վավերացնելու կամ վավերացված փաստաթղթեր տրամադրելու կամ օրենքով նախատեսված այլ գործողություններ կատարելու միջոցով: Նոտարը, վավերացնելով փաստաթուղթը հավաստում է փաստաթղթի լիարժեք ապացուցողական ուժը: Ինչպես հայտնի է, այդ վավերացված փաստաթղթերն էլ գործուն կարգավիճակ են ստանում հատկապես դատարաններում, արդարադատության մարմիններում, իրավապահ մարմիններում: Այդ փաստաթղթերը՝ ապացույցները, հաճախ փոխում են վճիռներ, հուշում ելքեր եւ դառնում են երեւան եկած նոր հանգամանք վճռաբեկ բողոք բերելու համար: Ահա թե ինչու դատարաններ հրավիրվող պատասխանողներից կամ վկաներից շատերը ոչ պատահաբար նոտարներն են լինում:

Իրեն դիմած քաղաքացիներին նոտարն տալիս է իրավական օգնություն, խորհրդատվություն, պարզաբանում կամ իրավական եզրակացություն կամ կազմելու գործարքների կամ իրավական այլ փաստաթղթերի նախագծեր, իրականացնելու իրավական այլ ծառայություններ, ինչպես նաեւ՝ նոտարական գործողությունների կատարումն ապահովող այլ գործառույթներ:

Ասվում է, որ նոտարը նոտարական գործողությունն իրականացնում է բոլորի համար հավասար պայմաններով: Սակայն շրջեք հայաստանյան նոտարական գրասենյակներում եւ տեսեք տարատեսակ հերթերը. ցանկացած տեղեկության համար քաղաքացին պետք է սպասի: Երբ որեւէ մեկը հիշեցնի նոտարին, թե իրավական թերի օգնություն է ստանում, կհետեւի պատասխանը. «Օրենքով արգելվում է նոտարական գործողությունների իրականացման ժամանակ միջամտել կամ ներգործել իր վրա»:

Նոտարն անկախ է: Նա ու պաշտոնական փաստաթղթերն են, դրանք լինեն կտակ, լիազորագիր, թարգմանություն, գործարք, թե պայմանագիր:

Սակայն կա մի սահմանափակում. «Նոտարը պարտավոր է գաղտնի պահել իր կողմից վավերացված կամ հաստատված փաստաթղթերից բխող իրեն հայտնի դարձած տեղեկությունները: Այդ պարտականությունը պահպանվում է նաեւ նոտարի՝ աշխատանքից ազատվելուց հետո, բացառությամբ «Հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված դեպքերի»:

Մի դեպքում խոսվում է գաղտնիքի պահպանման անհրաժեշտության մասին, մեկ այլ դեպքում՝ դատախազին կամ դատարանին, կամ քննիչին, կամ հետաքննության մարմնին իրավունք է վերապահվում ՝ «օրենքի համաձայն» «գրավոր պահանջով» նոտարից ստանալ «նոտարական կամ իր կողմից իրականացվող այլ գործողությունների վերաբերյալ տեղեկանքներ, նոտարական գործից քաղվածքներ, պատճեններ կամ բնօրինակներ միայն նախաքննության կամ դատաքննության մեջ գտնվող քրեական եւ քաղաքացիական գործերի առնչությամբ»: Ինձ հետ զրուցած 10-նյակից ավելի նոտարներ դժգոհում էին հենց այս մարմինների միջամտությունից. «գրքույկ են ցույց տալիս, ինֆորմացիա ուզում: Ու երբ չես տալիս ընկնում են ետեւիցդ»,- ասում են նրանցից շատերը:

Օրենքը թույլ է տալիս նաեւ զանգվածային լրատվամիջոցներին տեղեկատվություն ստանալ նոտարական գործողությունների մասին, ինչպես նաեւ՝ այդ տեղեկատվությունը հրապարակել «իրենց ելույթներում»:

Նոտարը կարող է կտակի կամ դրա բովանդակության մասին օրենքով սահմանված կարգով տեղեկություններ տրամադրել միայն կտակարարի մահից հետո: Այս դեպքերի ժամանակ օրենքը տարածվում է բոլորի վրա, այդ թվում՝ լրատվամիջոցի:

Օրենքով սահմանված է նաեւ նախատեսված «նոտարական գործողությունների գաղտնիությունը չհրապարակելու կանոնները», որոնք տարածվում են նոտարական գործողություններին օրենքով սահմանված կարգով մասնակցած (վկա, թարգմանիչ եւ այլն), ինչպես նաեւ այլ անձանց վրա:

Նոտարները ցանկացած դեպքում արդարանում են, թե առկա են «պետական կամ ծառայողական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ եւ փաստաթղթեր» եւ այն մատչելի կարող է լինել ոչ բոլոր դեպքերում:

Չնայած օրենքով նոտարը նոտարական գործողությունների կատարման մասին տեղեկանքներ, քաղվածքներ, պատճեններ կամ բնօրինակ տալուց հետո՝ երեք օրվա ընթացքում այդ մասին իրավունք ունի հայտնելու տվյալ նոտարական գործողությանը մասնակցած անձանց, սակայն քաղաքացիներն այլ կարծիքի են:

Նոտարն իր գործունեությունն իրականացնում է նոտարական գրասենյակում, «սահմանված նոտարական» տարածքում: Նոտարական տարածքները սահմանում է արդարադատության նախարարը:

Ի դեպ, մեկ նոտարական տարածքում կարող են գործել մեկ կամ մի քանի նոտարական գրասենյակներ:

Ըստ օրենքի 15 հոդվածի՝ «Նոտարական գործողությունների իրականացումը եւ նոտարի մատուցած ծառայությունները վճարովի են»:

Նոտարական գործողությունների իրականացման կամ նոտարի մատուցած ծառայությունների վճարը վճարվում է նոտարին: Կան նոտարներ, որոնք հրապարակում են այդ թվերը, կան նոտարներ, ովքեր հավաքված գումարների մասին գերադասում են լռել: Նոտարական գործողությունների կամ նոտարի մատուցած ծառայությունների համար ստացված վճարները տնօրինում է նոտարը: Նոտարն իրավունք ունի ստանալու փոխհատուցում՝ նոտարական գործողությունների կատարման ընթացքում իր կատարած կամ կատարելիք տրանսպորտային, փոստային, հեռահաղորդակցության, բանկային, վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պահպանման կամ ապացույցների ապահովման հետ կապված, ինչպես նաեւ՝ օրենսդրությամբ նախատեսված այլ ծախսերի չափով: Նոտարի մատուցած ծառայությունների համար վճարի չափը սահմանում է նոտարը:

ՅՅ նոտարական գրասենյակները

Երեւան

Անվանումը		Նոտարը	
«Կենտրոն»		«Էրեբունի»	
Մ. Բաղրամյան պող. 1, 14	Ալվարդ Մելքոնյան Էմմա Շաբոյան Ելենա Սարգսյան	Մ. Խորենացի 162/ա	Աշխեն Հարությունյան Գոհար Մովսիսյան
Իսահակյան 18	Հասմիկ Հարությունյան	«Արաբկիր» Ն. Զարյան 27	Կարինե Ադամյան Վերա Աբաջյան Սուսաննա Դանիելյան
Մաշտոցի 29	Գայանե Ազարյան Ռոզա Սահակյան		
Տերյան 83	Մարինե Մանուկյան	«Նոր-Նորք» Գայի պ. 19	Գայանե Ենգիբարյան Էդվարդ Մակարյան Օսան Հակոբյան
Կիրովի 21	Աիդա Աբրահամյան Սամվել Մաժինյան		
«Շենգավիթ» Բագրատունյաց 43	Անահիտ Մինասյան Սվետլանա Բաղիրյան	«Աջափնյակ» Ա. Սարգսյան 14	Բենիամին Մարտիրոսյան Ռոզա Առաքելյան
«Մալաթիա» Միրաkյան 56	Բաբիկ Սարոյան Սուրեն Գրիգորյան		

Մարզեր

ք. Գյումրի	«Գյումրի», Աբովյան 240	Հայկանուշ Ֆենդյան
ք. Վանաձոր	«Վանաձոր», Տիգրան Մեծ 11	Սոնյա Վերանյան Նելլի Գյուլզադյան Արուսյակ Ազարյան
Ծաղկենտրոն Կոտայք	«Կոտայք», Դաստարանի շենք	Ռիմա Մխիթարյան Նունե Մանուչարյան
միկրոշրջան Հրազդան	«Հրազդան», Դատարանի շենք	Ալբերտ Հովհաննիսյան
ք. Արմավիր	«Արմավիր», Հանրապետության 21	Անժելա Ցականյան Նարինե Մկրտչյան
ք. Արարատ	«Արարատ», Արարատյան 53	Հրաչյա Մկրտչյան Ալվարդ Հովհաննիսյան
ք. Վաղարշապատ	«Վաղարշապատ», Ամաբեկյան 2/6	Ալեք Ավետյան Վրեժ Ղարիբյան
ք. Մասիս	«Մասիս», Արարատյան 3	Հերիքնազ Ղարիբյան Սուրիկ Աքանյան

f. Աcsարակ	«Աcsարակ», Պռոcյան 29	Գագիկ Հակոբյան
f. Արթիկ	«Արթիկ», Գ. Նժդեհի 3	Աիդա Մկrsչյան
cրջկենsrոն Ախուրյան	«Ախուryան», Դասարանի cենf	Վrեժ Զինիսյան
f. Վայf	«Վայf», Ջերմուկի 8	Օլյա Գասպարյան Սsեփան Սsեփանյան
գյուղ Բաղրամյան	«Բաղրամյան», գ. Բաղրամյան	Սիrուc Բարխուդարյան
f. Գոrիս	«Գոrիս», Մաcsոցի 3	Լենա Գյուլնազարյան
f. Տաcիr	«Տաcիr», fաղաfային hrապարակ	Վաչիկ Թովմասյան
f. Եղեգնաձոr	«Եղեգնաձոr», Շահումյան 5	Սոնյա Պողոսյան
f. Իջեւան	«Իջեւան», Երեւանյան 5	Սանամ Հովսեփյան
f. Կապան	«Կապան», Երկաթուղային	Վիեննա Հայրապեsյան
cրջկենsrոն Ճամբարակ	«Ճամբարակ»	Լալա Մելիfյան
f. Մեղրի	«Մեղրի», Անդրանիկի 2	Վիլիկ Պողոսյան
f. Մարsունի	«Մարsունի», Շահումյան 7	Սուսաննա Մելfոնյան
f. Եղվարդ	«Նաիրի» Երեւանյան 1	Հraչ Հովհաննիսյան
f. Նոյեմբերյան	«Նոյեմբերյան», Կամոյի 2	Վասակ Ամիrաղյան
cրջկենsrոն Սsեփանավան	«Սsեփանավան»	Արսեն Հարությունյան
cրջկենsrոն Սոդիsակ	«Սոդիsակ», sնակ	Մամիկոն Ասլանյան
f. Սեւան	«Սեւան», Գործարանային 8	Համլեs Հարությունյան
f. Ալավերդի	«Թումանյան», Երեւանյան 15	Սամվել Մաuելյան
f. Բերդ	«Տաուc», Լեւոն Բեկի 5	Գոhար Նավասարդյան
cրջկենsrոն Սիսիան	«Սիսիան»	Նորայr Բագումյան
f. Վարդենիս	«Վարդենիս» Վ. Համբարձումյան	Ֆելիfս Սարգսյան
f. Դիլիջան	«Դիլիջան», Մյասնիկյան 60	Ալբերs Եգանյան
f. Արsաcաs	«Արsաcաs», Օգոսsոսի 23-ի 62	Ռուզաննա Հարությունյան
f. Աշտարակ	«Աշտարակ», Բաղրամյան 26	Սիrեկան Հովհաննիսյան
cրջկենsrոն Աcngf	«Աcngf»	Հraչիկ Պեsrոսյան
f. Գավառ	«Գավառ», Սայադյան 2	Տարոն Գrիգորյան
f. Մարալիկ	«Անի», Մաղաքյան 1	Ռազմիկ Մինասյան
cրջկենsrոն Ամասիա cրջկենsrոն Ծաղկահովիs		Նոsարներ չկան

www.foi.am

Անձնագրային հարաբերություններ

Այսօր Հայաստանի Հանրապետության գրեթե յուրաքանչյուր քաղաքացի ավելորդ գումար ծախսելու եւ հավելյալ ժամանակ կորցնելու մտավախությամբ է այցելում ՀՀ ոստիկանության անձնագրային եւ վիզաների վարչություն: Պատճառն այն է, որ այս համակարգում առկա են որոշ լուրջ բացթողումներ, որոնք էլ հանգեցնում են տարաբնույթ իրավիճակների առաջացմանը:

Անահիտ Ստեփանյան

ՀՀ քաղաքացիների անձնագրավորման, այդ թվում անձնագիր ստանալու կարգը սահմանված է ՀՀ Կառավարության 1998թ.-ի դեկտեմբերի 25-ի՝ «ՀՀ-ում անձնագրային համակարգի կանոնադրությունը եւ ՀՀ քաղաքացու անձնագրի նկարագիրը հաստատելու մասին» թիվ 821 որոշմամբ եւ «Անձնագրային համակարգը կիրարկելու կարգի մասին» նախկին ՆԳՆ հրահանգով սահմանված կարգով, ըստ որի ՀՀ քաղաքացիների անձնագրերի ձեւակերպման եւ տրման համար սահմանված է 10-օրյա ժամկետ:

Այս ժամկետը, սակայն, իրականում վերապահումներով է կիրառվում: Բազմաթիվ քաղաքացիներ երկարատեւ ժամկետների հետ կապված լուրջ խնդիրների են բախվում: Քաղաքացի Ա. Մ.-ի անձնագրի ժամկետը լրանում էր, այն երկարաձգելու նպատակով նա դիմել է Դավիթաշենի անձնագրային բաժին: Անձնագրային ծառայության պետ մայոր Զ. Առոյանը 14 օր է պահանջել այն երկարաձգելու համար: Իսկ երբ քաղաքացի Ա.Մ.-ն հարցրել է, թե ի՞նչ անել, եթե այդ ընթացքում անձնագիրը պետք գա, անձնագրային ծառայության պետն ասել է. «Կգաք ինձ մոտ, մի բան կանենք, կարագացնենք, տուն կգնաք»: Իսկ ինչպես տեղեկացրին Դավիթաշենի անձնագրային բաժնում հավաքված քաղաքացիները, «մի բան անելը ենթադրում է որոշակի գումար տալ»:

Իսկ օտարերկրյա պետություններ մեկնելու ելքի թույլտվության կնիք ստանալու ժամկետ սահմանված չէ որեւէ իրավական ակտով: Ինչպես մեզ տեղեկացրեց ՀՀ ոստիկանության անձնագրային եւ վիզաների վարչության պետ Ալվինա Զաքարյանը, գործնականում նշված աշխատանքների համար նախատեսված է 3-7 օր, եթե ստուգումներ չեն պահանջվում:

Իսկ այս բացը անձնագրային վարչության որոշ աշխատակիցներ շատ հմուտ կերպով օգտագործում են՝ հօգուտ իրենց գրպանի: Դավիթաշենի անձնագրային բաժնում քաղաքացիներից մեկից 10.000 դրամ էին ուզել, որ անձնագիրը 3-օրյա ժամկետում վերադարձնեին: Եվ եթե հաշվի առնենք, որ հայ ազգին բնորոշ է նման հարցերը վերջին մի քանի օրում լուծելը, ապա ակնհայտ կդառնա, թե իրավական այս բացը որքանով է նպաստում կոռուպցիայի տարածմանը:

Անձնագրային ծառայություններում մեկ այլ միտում էլ է նկատվում. ժամկետը լրացած անձնագրերը նորով չեն փոխարինում, այլ երկարաձգում են եւս 5 տարով: Առաջին հայացքից սա ոչ մի արտառոց երեւույթի չի կարող հանգեցնել, սակայն բազմաթիվ քաղաքացիներ տարաբնույթ խոչընդոտների են հանդիպում, երբ փորձում են նման անձնագրերով դուրս գալ հանրապետությունից: Իսկ խնդիրն այն է, որ տարիների հետ միասին մարդկանց արտաքինն էլ է փոփոխվում, որի արդյունքում նրանք երբեմն այնքան էլ չեն նմանվում անձնագրում փակցված իրենց իսկ լուսանկարներին: Եվ օդանավակայաններում ստիպված են լինում տարբեր ստուգումների եւ լաբորատորիաների զննումների ենթարկվել: Ոչ պաշտոնական տեղեկությունների համաձայն, ժամկետանց անձնագրերը նորերով չփոխարինելը կապված է առաջիկա ընտրությունների հետ: Բայց այս հարցում եւս բացառություններ են գրանցվում. Զեյթունի անձնագրային բաժնից զանգահարում են քաղաքացի Հ. Խ.-ին եւ տեղեկացնում, որ վերջինիս անձնագրի սերիայի մեջ անճշտություն կա, եւ անձնագիրը պետք է փոխվի: Եվ քանի որ հետաքրքրությունը անձնագրային ծառայությունից էր, այն անհապաղ՝ ընդամենը 3 օրում, փոխում են, տալիս նորը: Հ. Խ.-ին նաեւ տեղեկացնում են, որ ներկայումս նոր անձնագիր շատ հազվադեպ են տալիս, բայց նրա նկատմամբ բացառություն են կիրառում: Ի դեպ, Հ. Խ.-ն իր՝ արդեն հին անձնագրով, երկու անգամ դուրս է եկել հանրապետությունից, եւ որեւէ խոչընդոտ չի եղել:

ՀՀ ոստիկանության անձնագրային եւ վիզաների վարչության պետ Ալվինա Զաքարյանը մեզ տեղեկացրեց, որ «ԱՎ վարչությունը, կարեւորելով նշված իրավահարաբերությունների կանոնակարգման անհրաժեշտությունը, մշակել է «Անձնագրային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ, որը գտնվում է իրավական փորձաքննության փուլում»:

Մամուլի ծառայություններ եւ լրագրողներ փոխհարաբերությունների իրավական կարգավորումը ՀՀ-ում

Առանց տեղեկատվության ազատության հնարավոր չէ պատկերացնել ազատ եւ ինքնուրույն գործունեություն: «Տեղեկատվության ազատությունը տեղեկություններ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով փնտրելու եւ այն պետական մարմիններից ստանալու իրավունքի իրականացումն է»: Այս իրավունքն անհրաժեշտ է բոլորին, եւ այն պետք է լավ յուրացնեն բոլորը, առանձնապես լրագրողները, քանի որ այս իրավունքն ընկած է նրանց մասնագիտության հիմքում:

Գայանե Առաքելյան

ԵՊՀ, Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետ, մագիստրատուրա, 1-ին կուրս

Լրագրողի բոլոր իրավունքներն ու պարտականությունները սկիզբ են առնում հասարակության՝ իրադարձությունների եւ կարծիքների մասին տեղեկացված լինելու իրավունքից: Իսկ տեղեկանալու եւ հասարակությանը տեղեկացնելու համար լրագրողն իր գործունեության ընթացքում անընդհատ պետք է հավաստի աղբյուրներից ինֆորմացիա ստանա՝ սկսած պետական բարձրաստիճան պաշտոնյաներից մինչեւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններ:

Ի՞նչ են ասում մամլո ծառայությունների աշխատակիցները

Ուսումնասիրելով ՀՀ 15 նախարարությունները՝ պարզեցինք, որ լրագրողների հետ աշխատում են կա՛մ հասարակայնության հետ կապերի բաժնի ղեկավարները, կա՛մ մամուլի քարտուղարները: Նախարարությունների շարքում կային նաեւ այնպիսիները, որոնք ունեն ե՛ւ մեկը, ե՛ւ մյուսը:

Աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի մասնագետ, լրատվության պատասխանատու Հայկուհի Գեւորգյանի հավաստմամբ նախարարություններից առաջինն են, որ 2002 թվականի դեկտեմբերին ստեղծել են վերոնշյալ բաժինը. «Մենք հպարտանում ենք, որ կառավարման մարմիններում առաջինն էինք, որ ունեցանք հասարակայնության հետ կապերի բաժին: Կային մարմիններ, որ ունեին միայն մամլո քարտուղար: Մենք մեր առջեւ խնդիր դրեցինք՝ հասարակությանը տեղեկացնել լրատվամիջոցների եւ ինտերնետի օգնությամբ: Այդպես էլ արեցինք, հիմա էլ շարունակում ենք»:

Այս նախարարության օրինակով մյուսները սկսեցին աշխատել ավելի ուշ՝ 2004 թվականի մարտից, երբ կառավարությունն այդ մասին որոշում ընդունեց: Բայց օրինակ՝ «ՀՀ Տարածքային կառավարման նախարարությունը դեռ նոր է ձեւավորվում»,- տեղեկացրեց հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Մարգարիտա Գեւորգյանը: Նա նշեց նաեւ, որ դեռ չունեն մամուլի քարտուղար: «Դեռ բաժիններ կան, որ ձեւավորված չեն: Այն, ինչ որ ես եմ անում, դա մամլո տեսությունն է, ներկայացնում եմ նախարարին, լրագրողների հետ ոչ մի կապ էլ ես անձամբ չեմ հաստատում»:

ՀՀ կառավարության 2004 թ.-ի մայիսի 6-ի համար 17 որոշմամբ կանոնակարգվում են գործադիր մարմինների հասարակայնության հետ կապերի ստորաբաժանման ղեկավարի եւ մամուլի քարտուղարի գործառույթները: Մարգարիտա Գեւորգյանը՝ որպես հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ է աշխատում 2006 թ.-ի մայիսից: Ստացվում է, որ շուրջ յոթ ամիս է նախարարությունն առանձնանում է ու ձեւավորվում, մամուլի ծառայության աշխատանքներն իրականացնում է ՀՀ կառավարության հասարակայնության հետ կապերի վարչությունը, իսկ օրինակ՝ հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պատասխանատուն դեռ չի հասցրել ծանոթանալ իր գործառույթներին, որոնք հստակ սահմանված են վերոնշյալ օրինակելի կանոնադրության 3-րդ եւ 4-րդ կետերում: Մեր այն հարցին, թե երբ է վերջնականապես ձեւավորվելու նախարարությունը, Մ. Գեւորգյանը պատասխանեց. «Ես չեմ կարող ասել, դիմեք վերադասին»:

Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարի մամուլի քարտուղար Անահիտ Խեչոյանը դեռ 1997թ.-ից է աշխատում լրատվական ծառայությունում. «Այն ժամանակներում պետք է կարողանայիր ղեկավարներին բացատրել քո աշխատանքի կարեւորությունը: Այն ժամանակ կարող էին ասել՝ չեմ ուզում հարցազրույց տալ: Հիմա արդեն օրենք գոյություն ունի, որը շատ բան

է փոխել ու կանոնակարգում: Հիմա էլ այլ խնդիրներ կան իհարկե: Պետf է բոլոր մամուլի ծառայություններր եւ ինտերնետ կայfերը նման լինեն, nr աշխատանfը համակարգված եւ արդյունավետ լինի: Դրա համար պետf է մի ներfին ցանցով կապվենf բոլորս: Oրինակ՝ ես վաղն ուզում եմ ասուլիս hրավիրել, վերջում պարզվում է, nr, oրինակ, «Հայռուսգազարդի» տնoրենն էլ պետf է նույն ժամին հանդիպի լրագրողների hետ, եւ կասան էլ նույն oրրsի: Դժվարություն ենf առաջացնում լրագրողների hամար, չեն հասցնում: Կամ ասենf այuor երկու pեմա է fննարկվում նույն տնտեսությունից, վաղը ոչինչ չկա: Ցանցի միջոցով կկարողանանf կանոնակարգել»:

Բայց ցանցը դեռ չկա: Դեռ երեf նախարարություն չունի իր գերատեսչությունը ներկայացնող կայf, (Մշակույթի եւ երիտասարդության hարցերի, Տարածfային կառավարման եւ Քաղաfաշինության), nrnf իրենց կառույցով նույնպես պետf է միանման լինեն, nrպեսզի եւ լրագրողները, եւ հասարակությունը hեշտությամբ կարողանա գտնել ցանկալի ինֆորմացիան: 2005թ.-ի hոկտեմբերին անդրադարձել էինf նախարարությունների կայf էջերին եւ նրանցում տեղադրված ինֆորմացիայի ծավալին եւ nrակին: Այժմ էլ շատ fչերն են հագեցված տեղեկատվությամբ, կամ էլ այնfան խճճված է կայfի կառուցվածfն ու դիզայնը, nr չես շարունակի nrեւէ բան փնտրել:

Միայն լրատվության բաժնի մասով նշեմ, nr գրեթե ամեն օր թարմացվում է hիմնականում Արտաքին գործերի նախարարության, Աշխատանfի եւ սոցիալական պաշտպանության, Արդարադատության նախարարությունների կայfերը: Այս առումով Գյուղատնտեսության նախարարության հասարակայնության hետ կապերի բաժնի պետ Վահագն Մարտիրոսյանն ասում է, nr իրենf կայfը թարմացնում են ըստ անհրաժեշտության. «Կայfը շատ թանկ hաճույf է, կայfի թարմացում ասելով nմանf կարծում են, nr ամեն օր այնտեղ ինչ-nr բան պետf է տեղադրվի: Բոլոր իրադարձությունները չեն, nr տեղեկացման անհրաժեշտություն ունեն: Պետf չէ գլուխ գովելու hամար ամեն բան դնել սայթում, սա լրատվական սայթ չէ, տեղեկատվական ծառայություն է»:

Լրատվական ծառայության գործունեության վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու hամար դիմելով Առողջապահության նախարարի մամուլի fարտուղար Ռուսլանա Գեւորգյանին՝ ստացանf hետեւյալ պատասխանը. «**Մենf ըստ օրենfի բանավոր տեղեկություն ենf տրամադրում միայն hավատարմագրված լրագրողներին, եթե դուf hավատարմագրված չեf, ուրեմն դառնում եf սովորական մարդ: Ուրեմն ձեր hարցերը գրավոր ներկայացրեf, nrովհետեւ ես ըստ օրենfի պետf է միայն գրավոր պատասխանեմ**»:

«Զանգվածային լրատվության մասին» օրենfը երաշխավորում է hավասար պայմանների ստեղծումը բոլոր լրագրողների hամար: Խտրականության ցանկացած դրսեւորում լրագրողների նկատմամբ անօրինական է: «Ուեւէ մարմնում hավատարմագրված բոլոր լրագրողների hամար աշխատանfի պայմանները պետf է լինեն աշխատանfին նպաստող եւ ոչ խտրական՝ ողջամտության սահմաններում»,- ասվում է օրենfի 6-րդ hոդվածի 7-րդ կետում: Սահմանվում է նաեւ, nr «լրատվամիջոցների hամար նախատեսված տեղեկատվությունը hավատարմագրված բոլոր լրագրողներին պետf է տրամադրվի միաժամանակ, իսկ նախատեսվող միջոցառումների ճշգրիտ ժամանակի եւ վայրի մասին նրանf պետf է տեղեկացվեն դրանf սկսվելուց առաջ՝ ողջամիտ ժամկետում»:

Առողջապահության նախարարությունում, ինչպես նշում է տիկին Ռ. Գեւորգյանը, եթե լրագրողը չի hավատարմագրվում, նա դառնում է hասարակ մարդ. «Ըստ օրենfի մենf իրավունf չունենf նրան ինֆորմացիա չտալու, դրա hամար նա hարցերը գրելու է գրավոր»,- յուրովի մեկնաբանում է օրենfը տկն. Գեւորգյանը:

Ի տարբերություն Առողջապահության նախարարության՝ մյուս բոլոր նախարարություններում էլ լրագրողի hավատարմագրված լինելուն ուշադրություն չեն դարձնում՝ անմիջապես շեշտելով, nr կա Տեղեկատվության ազատության մասին օրենfը: Ավելին, շատերը hավատարմագրման կարգը ավելորդ են hամարում: Տրանսպորտի եւ կապի նախարարության hասարակայնության hետ կապերի բաժնի պետ Թամարա Ղալեչյանն ասում է, nr իրենf աշխատում են բոլոր լրատվամիջոցների hետ առանց բացառության, այդ թվում նաեւ hանրապետությունում գրանցված միջազգային մի շարf լրատվամիջոցների hետ. «Մենf իրավունf չունենf սահմանափակել լրագրողի կամ fաղաfացու՝ ինֆորմացիա ստանալու իրավունfը:

Հավատարմագրված լրագրողին nrոշակի առավելություն տրվում է այն առումով, nr ցանկացած ինֆորմացիա մենf պարտավորված ենf զգում նախ նրան տալ, պա ովfեր ցանկանում են ստանալ այդ ինֆորմացիան»: Իսկ Գյուղատնտեսության նախարարության hասարակայնության hետ կապերի բաժնի պետ Վահագն Մարտիրոսյանը hայտնեց, nr hավատարմագրման կարգը ավելորդ է, եւ իրենf շատ fիչ լրագրողների են hավա-

sարմագրել` 5-6 hոգու. «Պատճառն օrենfի անկատա-rությունն է: Սահմանադրության մեջ hստակ ասվում է, որ ցանկացած nf իրավունf ունի sեղեկատվություն ստանալու, ընդ որում օrենfում hստակեցում չկա, այդ դեպfում ինչի՞ hամար է hավատարմագրման կարգը, սա ավելորդ ինստիտուտ է, գուցե սա պետf լինի միայն hատուկ նշանակության կառույցների hամար: Ասենf ՆԳ, Դատախազություն, Ազգային անվտանգություն, ԱԺ եւ այլն, իսկ նախարարությունները պետf է թափանցիկ լինեն, ոչ nf լրագրողին իրավունf չունի ասելու, թե ես fեզ sեղեկատվություն չեմ կարող sալ, եթե իhարկե նրա պաhանջի մեջ օrենfին hակասող բաներ չկան»:

Այս կարծիfին hակառակ, Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարի մամուլի fարտուղար Իրինա Այվազյանը դեմ չէ hավատարմագրման կարգին, սակայն նշեց, որ իրենց մոտ լրագրողներին չեն hավատարմագրում. «Որովհետեւ դեռ լրագրողներն էլ պատրաստ չեն hավատարմագրման աշխատանfին, fանի որ ոչ բոլորն ունեն sվյալ թեմայով աշխատող մեկից մի fանի լրագրող, եւ իրենf են շատ hաճախ զանգում խնդրում, որ hավատարմագրված լրագրողի փոխարեն գա մեկ ուրիշը, այսինfն` hավատարմագրված լրագրողի դերը գուտ ձեւական է դառնում: Մենf բաց ենf աշխատում, ով ուզում է, թող գա»: Լրագրողներին չեն hավատարմագրում նաեւ Արդարադատության նախարարությունում: Նախարարի մամուլի fարտուղար Անահիտ Ոսկանյանն ասում է, որ իրենf աշխատում են բոլոր նրանց hետ, ովfեր իրենց hետ աշխատում են, դրա hամար էլ hավատարմագրված լրագրողներ չունեն:

Ի տարբերություն վերոնշյալների` բավականին մեծ թիվ են կազմում Արտաfին գործերի եւ Պաշտպանության նախարարություններում hավատարմագրված լրագրողները: Այս նախարարություններում լրագրողների hետ աշխատում են կառավարության 2004թ. որոշման hամաձայն: Արտաfին գործերի նախարարության լրատվամիջոցների hետ կապերի բաժնի վարիչ Վլադիմիր Կարապետյանը փաստում է, որ իրենf ինֆորմացիան տարածում են ընդհանուր օրինակելի կարգի hամաձայն. «Տեղեկատվությունը փոխանցում ենf, թե՛ էլեկտրոնային փոստով, թե՛ ֆաfսով, թե՛ hանդիպումներով, մենf թափանցիկ եւ բաց ենf նաեւ ոչ լրագրողների hետ: Ես պետական ծառայող եմ, ով աշխատավարձ է ստանում hարկերից ստացված գումարներից եւ ես աշխատում եմ իմ պարտականությունները hնարավորինս լավ կատարել»: Պաշտպանության նախարարության մամուլի ծառայության պետ Սեյրան Շահսուվարյանի օգնականներ Սուրեն Ալոյանի եւ Յուրի Մանվելյանի hավաստմամբ, չնայած ՊՆ-ում 120-ից 140 լրագրող է hավատարմագրված, իրենf աշխատում են նաեւ մյուս բոլոր լրագրողների hետ, ովfեր դիմում են. «Կան միջոցառումներ, որոնց կարող են մասնակցել միայն hավատարմագրված լրագրողները, կան նաեւ, որ մյուսներին ցուցակագրում ենf անվտանգությունից ելնելով: Ավելի hեշտ է ոլորտին տեղյակ անձի hետ աշխատել, բայց մենf չենf ասում, որ մեզ մոտ hավատարմագրված լրագրողը պետf է միայն բանակի մասին իմանա»: Քաղաfաշիական նախարարության hասարակայնության hետ կապերի բաժնի պետ Անի Արմենակյանը կարծում է, որ hավատարմագրումը ձեւական բնույթ է կրում. «Անցած տարի մենf տասնիhինգ լրատվամիջոց էինf hավատարմագրել, բայց այս տարի միայն յոթ ընկերություններ: Շատերը մեզ մոտ hավատարմագրված չեն, բայց մենf բոլորի hետ աշխատում ենf hավասար սկզբունfներով»:

ՀՀ Էներգետիկայի նախարարի մամուլի fարտուղար Լուսինե Հարությունյան էլ փաստում է, որ լրագրողների hետ աշխատելու բաց hամակարգ են որդեգրել, hավատարմագրված լրագրողներ ունեն, դա պահում են որպես օrենfի պաhանջ. «Հիմա ավելի hեշտ է աշխատելը, տեխնոլոգիաները զարգացել են, ինֆորմացիան ավելի hեշտ եւ արագ կարելի է sրամադրել: Առաջ էր, որ գերատեսչությունների ղեկավարները խուսափում էին ինֆորմացիա sալ: Հիմա իրենf են շաhագրգռված, որ իրենց աշխատանfը լուսաբանվի»:

ՀՀ կառավարության 2004 թվականի մարտի 4-ին (որոշում թիվ 333-Ն) hաստատված Օրինակելի կարգի 15-րդ կետը սալիս է hավատարմագրված լրագրողի իրավունfները, ըստ որի լրագրողն իրավունf ունի.

1. ստանալու լրատվության միջոցների hամար նախատեսված sեղեկատվությունը,
2. նախապես sեղեկացված լինելու պետական մարմնի միջոցառումների անցկացման մասին եւ ծանոթանալու առկա sեղեկատու նյութերին,
3. մասնակցելու պետական մարմնի միջոցառումներին,
4. hավատարմագրված այլ լրագրողների hետ hամահավասար օգտվելու hավատարմագրված լրագրողների hամար ստեղծված պայմաններից:

Իսկ 5-րդ կետն ասում է, որ լրագրողն իրավունf ունի, անկախ պետական մարմնում hավատարմագրված լինելուց կամ չլինելուց, դիմել որեւէ նախարարություն կամ պետական այլ hիմնարկ նաեւ մարմնի միջոցա-

ռումներից դուրս եւ ստանալ իրեն անհրաժեշտ տեղեկությունները:

Պետական մարմնի միջոցառումներին կարող են մասնակցել կամ ներկա գտնվել յուրաքանչյուր լրատվության միջոցը ներկայացնող մեկ լրագրող եւ մեկ լուսանկարիչ կամ տեսաձայնագրման մեկ օպերատոր: Հավատարմագրման կարգի համաձայն՝ միակ սահմանափակումը թերեւս այն է, որ լրագրողը չի կարող պայմանավորվել որեւէ պաշտոնյայի հետ եւ այցելել նրան առանց մամուլի պատասխանատուի համաձայնության: Այս կետի առնչությամբ Քաղաքաշինության նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Անի Արմենակյանն ասում է. «Այս բաժինը հենց նրա համար է, որ առանց մեր իմացության չլինի հարցազրույցը, որ լրագրողը չգա ու առանց ներկայանալու դիմի բաժնի պետին: Մենք չենք խոչընդոտում նրանց, այլ հակառակը՝ ուղղորդում ենք: Այդ օղակը մենք ենք, որ գիտենք, թե ով ինչով է զբաղված: Եթե ոչ 100 տոկոսով, գոնե 50 տոկոսով գիտենք՝ յուրաքանչյուր ստորաբաժանում ինչ է անում: Ամիսը մեկ անգամ մենք տեղեկություններ ենք ստանում յուրաքանչյուր բաժնից, թե ով ինչ է արել այս ամիս: Մենք բոլորին կարող ենք տրամադրել ինֆորմացիա»:

Այս մասին Օրինակելի կանոնադրության երկրորդ հավելվածում ասվում է. «Պետական մարմնի ղեկավարի մամուլի քարտուղարն իր առջեւ դրված խնդիրների լուծման նպատակով համագործակցում է պետական մարմնի ղեկավարի օգնականների, խորհրդականների, տեղակալների, ինչպես նաեւ՝ պետական մարմնի այլ ստորաբաժանումների աշխատակիցների հետ, ստանում է նրանցից առաջիկա ամսվա նրանց աշխատանքային ծրագրերը, ինչպես նաեւ նախատեսվող միջոցառումների ցանկը»: Այսինքն՝ ըստ կանոնադրության, մամուլի ծառայության աշխատակիցները պետք է ոչ թե ամսվա վերջում ստանան տեղեկություններ տեղի ունեցած իրադարձությունների մասին, այլ հենց ամսվա սկզբում՝ պետական մարմնի գործունեության պաշտոնական լուսաբանումը ժամանակին կազմակերպելու անհրաժեշտությունից ելնելով:

Հավատարմագրման սահմանված ժամկետից հետո ներկայացված դիմումները մերժվում են: Որպես կանոն այս սկզբունքը գերազանց գործում է բոլոր նախարարություններում: Օրինակ՝ Կրթության եւ գիտության նախարարի մամուլի քարտուղար Լիլիթ Գալստյանն այս կետի վերաբերյալ ասում է, որ ամռանը ընդունելության քննությունների ժամանակ պարտադիր պետք է լրատվամիջոցների ներկայացուցիչները հավատարմագրվեն. «Հատկապես այս ժամանակաշրջանի համար ամեն ինչ շատ խիստ է դրված: Հավատարմագրման համար նախապես ժամկետ ենք հայտարարում եւ դրանից հետո դիմումներ չենք ընդունում»:

Մամլո պատասխանատուները երբեմն դժգոհում են լրագրողների պրոֆեսիոնալիզմից: Բնապահպանության նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Արծրուն Պեպանյանն ասում է, որ ամեն օր էլ շփվում է լրագրողների հետ, նույնիսկ արձակուրդի ժամանակ. «Մեզ մոտ գալիս են լրագրողներ, որ իրենք էլ չգիտեն՝ ուր են եկել ու ասենք հարցնում են՝ ի՞նչ է անում այժմ բնապահպանության նախարարությունը: 6.000 աշխատող ունի նախարարությունը, ո՞ր մեկի արածն ասեմ: Եթե կոնկրետ հարց տա, կոնկրետ պատասխան կստանա: Դրա համար լրագրողները նեղ մասնագիտացում պետք է ունենան, նաեւ հարակից մի քանի ոլորտով զբաղվեն»: Նման կարծիք հայտնեցին գրեթե բոլոր նախարարությունների լրատվության բաժնի պատասխանատուները: Օրինակ՝ Տրանսպորտի եւ կապի նախարարությունից Թամարա Ղալեչյանն ասում է, որ ցանկալի կլիներ, որ չփոխվեն ոլորտը լուսաբանող լրագրողները. «Տվյալ համակարգում հմտացած լրագրողին հեշտությամբ չտեղափոխեին մյուս ոլորտը, որովհետեւ մեզ համար դժվար է շարունակ սկսնակի հետ աշխատել»:

Նույն կարծիքին է նաեւ Աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարությունից Հայկուհի Գեւորգյանը. «Ըս էության, լրատվամիջոցներում մի լրագրողը դժվար թե անընդհատ քո ոլորտը լուսաբանի, դա մեր լրատվադաշտի ամենամեծ խնդիրն է: Մենք ձգտում ենք մշտապես աշխատել գոնե մեկ կամ երկու լրագրողի հետ, որ իրենք էլ լավատեղյակ լինեն ոլորտից, դա օգնում է ե՛ւ մեզ, ե՛ւ իրենց: Եթե լրագրողը ոլորտին տեղյակ չի ու գալիս է ասուլիսի, պարզ է, որ նա կլսի մի բան ու կասի՝ այ սա եմ ուզում գրել, առանց գիտակցելու, թե ոլորտի պահանջը որն է»: «Նեղ մասնագիտացումը սխալ է,- համոզված է գյուղատնտեսության նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Վահագն Մարտիրոսյանը, - ամեն ոլորտից լրագրողը պետք է տեղյակ լինի: Չեմ հարգում այն լրագրողին, որը մենակ գոլեր է նկարում»:

Ռուսլանա Գեւորգյանը (Առողջապահության նախարարություն) կարծում է, որ ավելի շատ հեռուստաալիքների լրագրողներն են անպատրաստ, իսկ թե ինչու, չպարզաբանեց: «Այն լրագրողը, ում հետ ես եմ աշխատում, գիտեմ, որ հաստատ սխալ չի անի: Այս ոլորտում մեկնաբանությունները պետք է անեն միայն նրանք,

ովքեր արդեն 15 տարի է ոլորտում են, մյուսները պետք է միայն լրատվություն տան»: Իսկ Անահիտ Խեչոյանի (Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարություն) կարծիքով՝ լրագրողը ամեն ինչից պիտի տեղյակ լինի, կարողանա լուսաբանել մի քանի ոլորտներ: Լիլիթ Գալստյանի (Կրթության եւ գիտության նախարարություն) կարծիքով նույնպես. «Փորձը ցույց է տալիս, որ մեր բաժինների աշխատակիցներն էլ, եթե սկսում են լավ աշխատել, ապա որեւէ խնդիր լրագրողների հետ չեն ունենում: Մինչ այստեղ գալս տասը տարի մամուլի լրագրող եմ աշխատել ու գոնե հասկանում եմ՝ ինչ է նշանակում լրագրողին ինֆորմացիա տրամադրելը, ինչքան կարեւոր է լրագրողի համար ինֆորմացիան ճիշտ, ժամանակին, տեղին, հստակ, ճիշտ մարդուց ստանալը»: Սուրեն Ալոյանի (ՊՆ) տեսակետով՝ ցանկացած մասնագիտության պարագայում էլ մարդ պետք է տեղեկացված լինի, նա պետք է իմանա, թե իր աշխատանքն ինչպես է ղեկավարելու. «Եթե ինֆորմացիայի հետ գործ ունես նախ պետք է օպերատիվ լինես: Պետք է նաեւ պաշտոնյաներին բացատրել, թե ինչի համար են լրագրողները, ինչու է կարեւոր հարցազրույց տալը: Մենք էլ պետք տեղյակ լինենք լրագրողի աշխատանքին, հա, երեւի մի քիչ էլ պետք է լրագրող լինել»:

Մեր այն հարցին, թե երբեւէ լրագրողների հրապարակումներին ի պատասխան հերքում տվել եք, Բնապահպանության նախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Արծրուն Պեպանյանը պատասխանեց. «Հայաստանում այնպիսի թերթ չկա, որ մենք իրենց պատասխան հերքում ուղարկենք ու իրենք տպելուց հրաժարված չլինեն, օրինակ՝ «Հայկական ժամանակը», «Հայոց աշխարհը»: Դատարան դիմենք, հետո էլ պիտի ասեն՝ մամուլին ճնշեցին, նախարարը դատարան ընկավ, նյութի հրատարակությունն էլ կանգնի»:

Պարզվում է, որ գրեթե բոլոր լրատվական ծառայություններն էլ խուսափում են հերքումներ պահանջելուց: Օրինակ՝ ինչպես մեզ պատմեցին ՊՆ լրատվական ծառայության աշխատակիցները՝ վերջերս եղել են մի քանի այնպիսի դեպքեր. «Մեկը՝ «Իրավունք» թերթում, մեկը «Հայք» թերթում եղավ, որ տպագրվածն իրականությանը չէր համապատասխանում: Չենք կարող ասել դիտավորյալ էր, թե՝ ոչ: Սովորաբար մենք ենք պատրաստում նյութը եւ տալիս մնացած լրատվամիջոցներին եւ տարածում, որ այսինչ թերթի, այիսինչ համարի, այսինչ նյութը չի համապատասխանում իրականությանը: Գրում ենք պատճառները, թե՝ ինչու: Մենք երբեք չենք պարտադրում իրենց, որ հենց իրենք հնչեցնեն հերքումը, որովհետեւ շատ ժամանակ դիտավորյալ են գրում ու չեն տալիս հերքումը: Մենք չենք փորձել դատարանի ուժով հերքել, եթե մնացածը տպում են, դրանից հետո իրենք թող որոշեն՝ իրենք սխալ են հրապարակել, թե՝ ոչ»:

Արտգործնախարարությունից Վլադիմիր Կարապետյանն ասում է, որ իրենց գերատեսչությունը ջանում է լրագրողների հետ խնդիրներ չունենալ. «Աշխատում եմ բանակցությունների, փոխադարձ համաձայնության արդյունքով աշխատել»: Գրեթե նույն մոտեցման կողմնակից է նաեւ գյուղնախարարության հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետը. «Ես գերադասել եմ տվյալ լրագրողի հետ դեմ առ դեմ զրուցել, հետեւել է այն, որ լրագրողը նման բան էլ չի արել: Փոխադարձ հարգանքը կա, ու թույլ է տալիս, որ միտումնավոր չխեղաթյուրեն փաստերը»: Իսկ օրինակ՝ Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարի մամուլի քարտուղարն ասում է. «Դուք պատկերացնում եք, որ Հայաստանում նման դեպք չլինի: Մենք իհարկե հերքում ենք տվել, ասեմ նաեւ, որ ոչ բոլոր դեպքերում են հերքումները տպագրվել, իսկ դա լրատվամիջոցի կողմից խախտում է»: Իսկ Գայանե Դուրգարյանը (Մշակույթի եւ երիտասարդության հարցերի նախարարություն) կարծում է, որ մեզանում հերքումը 99 տոկոսով չի գործում. «Որովհետեւ ասվում է՝ դու պետք է դիմես նույն լրատվամիջոցին, եւ այդ նույն լրատվամիջոցն էլ իրավունք ունի մեկ ամսվա ընթացքում տպագրել, եթե ես սպասեմ մեկ ամիս, ապա բնականաբար հրատարակությունն է անցնում եւ արդեն ինֆորմացիան տարածված է, ստերեոտիպը ձեւավորված է: Ես հերքումը տարել եմ նույն լրատվամիջոցին ու չի տպել, տարել եմ մյուսին, ասել են դե լավ, եթե նրանք մեկ ամսվա ընթացքում չեն անդրադառնա, նոր: Մեկ ամիս հետո հարցնում եմ, ասում են՝ արդեն պետք է որ: Դատարան էլ դիմես, այնպիսի քաշքշուկների մեջ կընկնես, որ ավելի լավ է այլ գործերով զբաղվես»:

Օրինակելի կարգում նշվում է, թե պետական մարմինը որ դեպքում կարող է մերժել լրատվական գործունեություն իրականացնողին՝ լրագրողին հավատարմագրելու դիմումը: Այն մերժվում է, եթե լրատվական գործունեություն իրականացնողի դիմումը չի ընդգրկում սահմանված բոլոր տեղեկությունները, եթե խախտված է Օրինակելի կարգի 9-րդ կետի պահանջը կամ եթե առկա է լրագրողի հավատարմագրումը դադարեցնելու Կարգի 13-րդ կետի «ա», «բ» կամ «գ» ենթակետերում նշված հիմքերից որեւէ մեկը:

1. լրագրողն անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ է ճանաչվել դատական կարգով,

2. դատապարտվել է դիտավորյալ հանցագործության համար, եւ նրա դատվածությունը մարված կամ հանված չէ,
3. նա տարածել է կոմիտեի մասին այնպիսի տեղեկություններ, որոնք չեն համապատասխանել իրականությանը, ինչը հաստատվել է դատարանի վճռով:

Թե՛ մամուլի ծառայության աշխատակիցները, թե՛ այն լրագրողները, որոնց հետ մենք զրուցեցինք, բացասաբար պատասխանեցին մեր այն հարցին, թե երբեւէ եղել է դեպք, որ լրագրողին զրկեն հավատարմագրումից կամ մերժեն հավատարմագրել պետական որեւէ մարմնում:

Ի՞նչ են ասում լրագրողները

Լրագրողների հավաստմամբ՝ միշտ չէ, որ կարողանում են օգտվել իրենց տեղեկատվություն ստանալու իրավունքից: «Հ2» հեռուստաընկերության «Լրաբեր» լրատվականի թղթակից Ալինա Խուդոյանն ասում է, որ նախարարություններից ցանկացածդ ինֆորմացիան չես կարող ստանալ. «Նախ կտան այն, որը նրանք շահագրգիռ են տալու: Եթե պետք է երեւալ եթերով, աշխատում են ամեն օր թեմա մտածել: Երբ ուզում ես, օրինակ՝ ակտուալ թեմայով, կտեւի մի տասը օր: Մամուլի քարտուղարներն ունեն ինֆորմացիայի մի փաթեթ, որը պատրաստ են ներկայացնել ցանկացած պահի: Պատրաստ չեն պատասխանել քո ցանկացած հարցին, պետք է ժամանակ անցնի, օրենք պետք է նայեն: Չնայած մինչեւ հիմա խնդիր չեմ ունեցել, ստացել եմ իմ ուզած ինֆորմացիան, գուցե չեմ ստացել իմ ուզած ժամկետներում: Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման, Առողջապահության, Աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարությունների մամուլի ծառայություններից բավականին գոհ եմ, քարտուղարներն աշխատում են օբյեկտիվ եւ հնարավորինս լրագրողի համար»:

«Ազգ» օրաթերթի թղթակից Արա Մարտիրոսյանը կարծում է, որ մամուլի քարտուղարների աշխատանքը մեծապես կախված է նախարարներից. «Եթե նա ասում է այս թերթին ասուլիսի մի հրավիրեք, նա չի հրավիրում: Ես բնապահպանության նախարարության հետ այնքան էլ չեմ առնչվում, բայց մի անգամ մի տվյալ պետք եկավ ու մի ամսից ավել տեւեց: Դա ամենօրյա դեպք չի, բայց գալիս է նախարարի դրվածքից: Օրինակ՝ մի անգամ էլ Ֆինանսների նախարարություն գրեցի, մի երկու օրից շատ մանրամասն պատասխանեցին, Առեւտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարության մամուլի քարտուղարն էլ է լավ աշխատում: Եթե վաղը պետք է նյութ տամ, ինձ մոտ եղածը գրում եմ, իրենց մեղքը՝ իրենց վիզը»:

Նույն օրաթերթի թղթակից Սուսաննա Մարգարյանի հավաստմամբ՝ ինֆորմացիան ժամանակին ստանալը կախված է նրանից, թե ով որ նախարարություն է մտել եւ որ լրագրողի հետ է զրույցը, կախված է նաեւ պատասխանատուի մասնագիտական որակից. «Եթե նա երբեւէ լրագրության հետ կապ ունեցել է, քիչ թե շատ սպառիչ պատասխան հնարավոր է ստանալ: Եզակի դեպքերում ունենք լրատվության պատասխանատու, որ լրագրող է, օրինակ՝ Բնապահպանության նախարարությունում Արծրուն Պեպանյանը, ասենք՝ ունենք այլ նախարարություններ, որ դուռը ծեծում ենք մարդ չկա: Ուշացնում են, դինամիկ չեն, ավելի լավ է դրա փոխարեն նստես գրես՝ ենթադրվում է, որ… ու շարունակես»:

Բնապահպանության նախարարության լրատվական ծառայությունից դժգոհություն հայտնեց «Առավոտ» օրաթերթի թղթակից Լուսինե Բուդաղյանը. «Իրենք են խնդրել, որ հարցերը գրավոր ուղարկենք, Այվազյանի հետ հարցազրույց էինք ուզել, հնգօրյա ժամկետն անցավ, լուռ պատասխան, այսինքն՝ մերժեցին: Նախարարն ասել էր՝ ասուլիս եմ տալու, իրենք թող մոտենան այդ ժամանակ: Արդյունավետ են սկսել աշխատել Աշխատանքի եւ սոցապ նախարարության, Տրանսպորտի եւ կապի նախարարության մամուլի քարտուղարները, օպերատիվ են բավականին: Մամուլի քարտուղարը ձայնագրիչի դեր է կատարում, որոշողը նախարարն է: Իմ կարծիքով նրանք պետք է ոչ միայն մասնագիտությամբ լրագրող լինեն, այլեւ պետք է աշխատած լինեն, ով աշխատել է, նա լավ է պատկերացնում լրագրողի հետ աշխատանքը, լավ գիտի հրապարակման հետեւանքները»:

«Առավոտ» օրաթերթի թղթակից Ռուզան Մինասյանի կարծիքով այն ոլորտները, որոնք ինքն է լուսաբանում, հավատարմագրում են պահանջում. «Արդարադատության, Պաշտպանության նախարարությունների, Դատախազության հետ արտաքուստ որեւէ խնդիր չունեմ, հարցը տալիս ես պատասխանում են, այլ խնդիր է, թե ինչպես են պատասխանում, որովհետեւ լինում է, որ պատասխանում են զուտ պատասխանի համար, լինում է նաեւ հիմնավոր պատասխան»: Ռուզան Մինասյանը դեմ է հավատարմագրման սկզբունքին. «Ես այսօր ԱԺ չեմ կարող մտնել ՊՆ-ի, Արդարադատության նախարարության ոլորտի հարցերի քննարկման ժամանակ կամ դատական ու քրեական օրենսգրքերում էին փոփոխություններ են մտցնում, պատճառաբանում են, որ

թերթն ունի հավաստարմագրված լրագրողներ»: Իսկ Լ. Բուղաղյանն էլ կարծում է, որ հավաստարմագրման կարգը ունի և՛ դրական է, և՛ բացասական կողմեր. «Լավ է, իհարկե, երբ կարգ գոյություն ունի, վատ է, երբ լրագրողի աշխատանքը դժվարացնում է, օրինակ՝ ես չորրորդ էջի պատասխանատուն եմ, կառավարությունում միայն ես եմ հավաստարմագրված, ինձանից բացի ուրիշ մեկը չի կարող գնալ, հաճախ չեմ հասցնում ու չեմ կարող ուրիշ լրագրող ուղարկել, թույլ են տալիս երկու հոգու, բայց եթե նա էլ զբաղված լինի, ստացվում է, որ չենք կարող մասնակցել»: «Ազգի» թղթակից Սուսաննա Մարգարյանն իր փորձից ելնելով ասում է, որ հավաստարմագրումը ձեւական գործընթաց է. «Ի՞նչ կապ ունի տեղեկություն պահանջողը լրագրող է, թե քաղաքացի, իր գործը տեղեկություն տրամադրելն է: Ասում են՝ դուք հարցերը գրեք բերեք, իզուր քաշքշուկ են ստեղծում, ուզում են լրագրողին հոգնեցնել, որ այդ նյութը էլ չգրի: Ես որպես կանոն աշխատում եմ նախարարությունների այս բաժինները շրջանցել, դրա հետեւանքները գիտեմ, դա ավելորդ ժամանակ ծախսել է նշանակում, աշխատում եմ միանգամից պաշտոնյային համոզել»:

Ստացվում է, որ լրագրողները չեն ուզում օգտագործել իրենց այն իրավունքը, որն ամրագրված է 2003թ.-ի դեկտեմբերի 1-ին ընդունված «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում», ուր նշված է, որ տեղեկություն ստանալու իրավունքի խախտման համար մեղավոր անձը ենթարկվում է պատասխանատվության: Բացի դրանից, ՀՀ Քրեական օրենսգրքի 148 հոդվածն էլ է պատասխանատվություն սահմանում այն պաշտոնատար անձանց համար, ովքեր կխախտեն անձի տեղեկություն ստանալու իրավունքը: «Անձին տեղեկություն ներկայացնելուց պաշտոնատար անձի կողմից ապօրինի հրաժարվելը կամ տեղեկությունը ոչ լրիվ կամ դիտավորյալ աղավաղված ներկայացնելը, եթե դա տվյալ անձի իրավունքներին եւ օրինական շահերին վնաս է պատճառել, պատժվում է տուգանքով՝ նվազագույն աշխատավարձի 200-ապատիկից մինչեւ 400-ապատիկի չափով»:

ՀՀ «Զանգվածային լրատվության մասին» օրենքի 8-րդ հոդվածի 7-րդ կետն ասում է.

- հերքման եւ (կամ) պատասխանի հրապարակման պահանջը պետք է մերժվի, եթե տվյալ պահանջն անանուն է:

Իր աշխատանքային գործունեության ընթացքում գրեթե ամեն օր վերոնշյալ հոդվածի կետը քաղաքացիներին է բացատրում «Առավոտ» օրաթերթի թղթակից Ռուզան Մինասյանը. «Մեր քաղաքացիները հերքում կամ պատասխան խոսքի իրավունքներն ընդհանրապես իրարից չեն տարբերում: Գրեթե ամեն օր լինում է, երբ գալիս են ու հերքում ուզում: Չեսա մի քաղաքացի, որ պատրաստի տեքստով գա, ասի գիտես ինչ օրենքով այս, այս, այս մասը հղում արա: Շատ դեպքերում չեն ներկայանում: Գալիս ասում են, որ վիրավորված են ու իրենք գոյություն ունեն: Բացառվում է՝ հերքում տպագրենք, բայց եթե տեսնում ենք, որ մեր ինֆորմացիայից ավել հայտնվել է մի փաստաթուղթ, մի տվյալ, որը պատասխան խոսքի հավելում է եւ օգնում է ինֆորմացիան ավելի ամբողջացնելու, դա մենք կտպենք»:

Իսկ օրինակ՝ «Լրաբեր» լրատվականի թղթակից Ալինա Խուդոյանից հերքում չեն պահանջել. «Ասացին եկեք մի քանի օր հետո, տեսեք, որ այդպես չէ, եթե վատն ես ասում, ապա լավն էլ ասա: Ուրիշ ռեպորտաժ եմ պատրաստել»:

Լրագրողները, որոնց հետ մենք զրուցեցինք, բոլորն էլ միաբերան կարծում են, որ մեր լրատվադաշտը երկու լուրջ խնդիր ունի՝ անկախ չի, հետեւաբար միշտ չէ, որ կկարողանա անկողմնակալ լինել, եւ պրոֆեսիոնալ մասնագետների մեծ պակաս ունի: Ռուզան Մինասյանն այս առիթով ասում է. «Լրագրողն անցնում է փողոցով, տեսնում է մի դեպք, գալիս ասում է՝ գիտես փողոցում ավտովթար եղավ, մի հատ կճշտե՞ս: Այսինքն՝ ինքը լրագրող է, անցել է կողքից եւ որովհետեւ ինքը այդ թեմաները չի լուսաբանում, այդպես է վարվում, իսկ դու կորցնում ես օպերատիվությունը, կարող է ինքը տեսնում էր մի բան, որ ես չէի կարող բացահայտել»:

«Ազգ» օրաթերթի թղթակից Սուսաննա Մարգարյանը շատ անգամ է լրատվական ծառայությունների աշխատակիցներից լսել՝ սա չէ՞ ձեր լրագրողների մակարդակը: «Ժուռնալիստիկայում պետք է լինի որակ, պետք է որոշ ժուռնալիստ կոչվածներին որակազրկել, թույլ չտալ, որ նրա անուն ազգանունը գրվի կամ եթեր հեռարձակվի»:

Լրատվական ծառայություններ եւ լրագրողներ փոխհարաբերություններում առաջնային խնդիր է լրագրողի տեղեկացվածությունը, երկրորդը, որ մամուլի քարտուղարը գիտակցի, որ ինքը պետք է բաց աշխատի, ազնիվ ու անաչառ: Նա չպետք է պաշտպանի կոնկրետ մեկ անձի՝ նախարարի շահը, այլ կարողանա ժամանակին կողմնորոշվել եւ ինֆորմացիան լրագրողների միջոցով հասցնել հասարակությանը:

Ինչ վերաբերում է պետական մարմնի կողմից կամայականությունների դրսեւորմանը՝ լրագրողներին տեղեկությունների չտրամադրումը, կարծում ենք, որոշ չափով նաեւ մեղավոր են լրագրողները՝ նրանք ըստ պատշաճի չեն կիրառում իրենց տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը:

Խնդիրների շարքում է նաեւ այն, որ նախարարություններում լրատվական բաժինները կանոնակարգված չեն աշխատում, նրանցում մեկ միասնական աշխատաոճ չկա: Մի նախարարությունում գործելաոճն օրենքին համաձայն է, մյուսներում դեռ նոր են աշխատանքի ընդունում մամուլի քարտուղարին: Կարծում ենք, որ յուրաքանչյուր նախարարությունում էլ և՛ հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետի, և՛ մամուլի քարտուղարի առկայությունը պարտադիր է, որպեսզի նրանք կարողանան ըստ պատշաճի տեղեկություն տրամադրել և՛ լրագրողին, և՛ քաղաքացուն: Բացի դրանից երկու կողմում էլ պետք է փորձառու մասնագետներ աշխատեն, որ լուրջ խնդիրներ չառաջանան լրագրողների եւ պետական կառավարման մարմինների միջեւ, իսկ հանրությունն էլ ստանա օպերատիվ եւ անկողմնակալ տեղեկատվություն:

Տեղեկատվության ազատության հանձնակատար

Տեղեկատվության ազատության հանձնակատարը հասարակական մարմին է, որն իր գործողություններում լիովին անկախ է կառավարությունից: Հիմնականում այն անմիջականորեն զեկուցում է պառլամենտին եւ կատարում է ինչպես ազգային, այնպես էլ միջազգային դեր: Տեղեկատվության ազատության հանձնակատարի գործունեության իրավական հիմքն է տեղեկատվության ազատության մասին օրենքը:

Աննա Մարալյան

Այս ինստիտուտի ստեղծման նպատակն է վերահսկել տեղեկատվության ազատության ակտի կատարումը ու կիրառումը՝ այդպիսով երաշխավորելով հանրային մարմինների տեղեկատվության մատչելիությունը նրանց համար, ում դա անհրաժեշտ է: Միեւնույն ժամանակ, այն պաշտպանում է անհատի անձնական տեղեկությունները:

Տեղեկատվության ազատության հանձնակատարի պարտականություններն են.

- վերահսկել տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի կատարումը հանրային մարմինների կողմից,
- պատրաստել ամենամյա զեկույց տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի կիրառման վերաբերյալ,
- հավաքել վիճակագրական տվյալներ տեղեկատվության ազատությանը վերաբերվող պահանջների եւ որոշումների մասին,
- տեղեկատվության ազատության մասին օրենքը մատչելի դարձնել հասարակության համար՝ հրատարակելով այն,
- հրապարակել ուղեցույցներ, որոնք կօգնեն օգտագործել եւ կիրառել տեղեկատվության ազատության մասին օրենքը,
- իրականացնել պաշտոնյաների ուսուցում,
- անհրաժեշտության դեպքում ապահովել տեղեկատվություն, խորհրդատվություն եւ աջակցություն հայցվորներին, պետական մարմիններին եւ այն անձանց, ովքեր դրա կարիքն ունեն,
- ապահովել օրենսդրական-քաղաքական խորհրդատվություն տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի վերաբերյալ,
- պաշտպանել անհատի անձնական տեղեկությունները,
- ապահովել պաշտոնական տեղեկատվության մատչելիությունը, եթե այն չբացահայտելու համար լուրջ պատճառ չկա (օրինակ՝ հասարակության անվտանգությունը),
- վերանայել հանրային մարմինների այն որոշումները, որոնք վերաբերում են տեղեկատվության ազատության պահանջներին, անհրաժեշտության դեպքում կայացնել նոր ու պարտավորեցնող որոշումներ,
- իրականացնել հարկադրական գործունեություն (իրավական սանկցիա) այն անձանց հանդեպ, ովքեր արհամարհում կամ հրաժարվում են կատարել իրենց պարտականությունները,

Պարտականությունները

- համոզվել, որ հանրային մարմինները տեղյակ են տեղեկատվության ազատության մասին օրենքով սահմանված իրենց պարտականություններին,
- համոզվել, որ հասարակությունը տեղյակ է տեղեկատվության ազատության մասին օրենքին եւ գիտի իր իրավունքները,
- աջակցել հասարակության անդամներին եւ պետական մարմիններին տեղեկատվության ազատության մասին օրենքին. վերաբերող հարցերում
- Ազգային Ժողովին խորհուրդ տալ տեղեկատվության ազատության մասին օրենքի նպատակներին հասնելու համար իրականացնել օրենսդրական բարեփոխումներ:

Ծառայությունները

- հրապարակել տեղեկատվություն եւ ուղեցույցներ կազմակերպությունների բարեխիղճ գործունեությունն այս ոլորտում խրախուսելու համար եւ օգնել մարդկանց հասկանալ իրենց իրավունքները,
- լուծել քաղաքացիներից ստացված համապատասխան բողոքները,

- պահել հասարակական գրանցումների մատյան եւ վերահսկել տվյալները,
- հավանություն տալ այն հրապարակայնացման նախագծերին, որոնք ընդունվել են տեղեկատվության ազատության մասին օրենքով նախատեսված մարմինների կողմից,
- դատական պատասխանատվության կանչել այն անձանց, ովքեր խախտել են սույն օրենքը,
- կազմակերպել հանդիպումներ տարբեր խմբերի հետ սույն օրենքի մասին իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով.,
- Հրապարակավ վերլուծել եւ անդրադառնալ ինֆորմացիայի գաղտնիության եւ ինֆորմացիայի մատչելիության սկզբունքներին:

Լիազորությունները

Եթե տեղեկության ազատության հանձնակատարը գտնում է որ կայացված որոշումը անարդար է, ապա նա կարող է պահանջել ընդունելու նորը: Նա կարող է նաեւ ցանկացած անձից, որն իր կարծիքով տիրապետում է տվյալ գործին կամ հետաքննմանը վերաբերող ինֆորմացիային, պահանջել տրամադրել այդ տվյալները: Ավելին, նա կարող է պահանջել, որ տվյալ անձը ներկայանա եւ անձամբ ներկայացնի ինֆորմացիան: Նա կարող է անձամբ գնալ եւ հանրային մարմնից պահանջել ցանկացած արձանագրություն (փաստաթուղթ), որը նա կարող է պատճենել, ինչպես նաեւ պահել որոշակի ողջամիտ ժամանակահատվածում: Նա ցանկացած պահի կարող է հետաքննել հանրային մարմինների գործունեությունը:

Ցանկացած անձ, ով խոչընդոտում է լիազորին քննություն կամ հետաքննություն իրականացնել, օրինազանց է եւ կարող է կա’մ տուգանվել, կա’մ ձերբակալվել, կա’մ երկուսը միասին: Օրենքով նախատեսված ժամանակահատվածում տեղեկատվություն չտրամադրելը դիտվում է որպես մերժում:

Գործունեության ձեւերը

- լսումներ,
- ուսուցում,
- վիճարկում դատական ատյաններում (Տեղեկատվության ազատության լիազորի գրասենյակի իրավաբանական աշխատակազմը իրավունք ունի ներկայացնել գրասենյակի շահերը գրասենյակին առնչվող բոլոր հարցերում, ինչպես նաեւ հանձնակատարի բողոքարկումները պաշտպանել վերադաս ատյաններում:

Ո՞վ կարող է դիմել տեղեկատվության ազատության հանձնակատարին:

Ցանկացած անձ (իրավաբանական կամ ֆիզիկական), որին զրկել են փաստաթղթերի, արձանագրությունների, տեղեկատվության ծանոթանալու, դրանք ստանալու կամ պատճենելու իրավունքից, ինչպես նաեւ եթե նրան զրկել են մարմինների բաց նիստերին մասնակցելու իրավունքից` իրավունք ունի բողոք ներկայացնել նշված հանրային մարմնի դեմ` որոշակի ժամանակահատվածում (սովորաբար 20-30 օր), կախված տվյալ երկրում սահմանված կարգից:

Freedom of Information Commissioner

The Freedom of Information Commissioner's Office is a public body that is completely independent of the Government in the performance of its functions. It reports directly to the Parliament in majority of states and have an international role as well as a national one.

By Anna Maralyan

The purpose of creating such an institution was/is to oversee the administration and enforce the provisions of the Freedom of Information Act (hereinafter FOI Act), and to thereby ensure access to the records of public agencies for individuals seeking information. At the same time it is to protect personal information. Another aim of FOI Commissioner is rationalization of the exemption provisions, so that information only will be withheld where this is in the public interest.

Functions of the FOI Commissioner should include:

- Auditing agencies' FOI performance;
- Preparing an annual report on FOI;
- Collecting statistics on FOI requests and decisions;
- Publicizing the Act in the community;
- Issuing guidelines on how to administer the Act;
- Providing training to agencies;
- Providing information, advice and assistance in respect of FOI requests (influencing function)

  at any stage of the FOI request

  at the request of the applicant, the agency or a third party;
- Providing legislative policy advice on the FOI Act;
- Protect personal information;
- Providing access to official information unless there are good reasons for non-disclosure (for instance public security);
- Reviewing (on application) decisions of public bodies in relation to FOI requests and where necessary, making binding, new decisions;
- Enforcement (legal sanctions against those who ignore or refuse to accept their obligations);
- Educational function (conducts educational workshops and speaking engagements for public agencies throughout the country);

Responsibilities:

- Ensuring that agencies are aware of their responsibilities under the FOI Act;
- Ensuring that members of the public are aware of the FOI Act and their rights;
- Providing assistance to members of the public and agencies on matters relevant to the FOI Act;
- Recommending to Parliament legislative or administrative changes that could be made to help the objects of the FOI Act be achieved.

Services:

- Publish guidance and information to encourage organizations to achieve good practice and help individuals to understand their rights;
- Resolve eligible complaints from people;
- Maintain the public register of data controllers;
- Approve publication schemes adopted by public authorities under the FOI Act;
- Prosecute those who commit offences under the legislation;
- Speak to groups to raise awareness of the law and how it works;
- Influence thinking on privacy and access issues;

What is covered:

- Personal information, promoting access to official information;
- Data protection;
- Privacy & electronic communications;
- Freedom of information;
- Provide tools & resources;

Powers:

If s/he considers a decision to be inadequate, s/he may require that a new one be issued. S/he may also require any person who s/he considers has information relevant to a case or investigation to provide it to him/her. Furthermore, s/he may require the person to attend before him/her to present the information. S/he can enter any premises occupied by a public body and require any person found on the premises to provide him/her with records (documents) which s/he may copy and retain for a reasonable period. S/he may carry out an investigation at any time into the practices and procedures adopted by public bodies.

Anyone who hinders the Commissioner in the performance of his/her review or investigative functions is guilty of an offence and may have a fine imposed or be imprisoned or both. Delays beyond a prescribed period for the production of documents are considered by the Commissioner as a refusal. Poor Records Management would be regarded as an inadequate reason for refusal.

Ways of operation:

- Hearings;
- Education;
- Litigation (The FOI Commission's legal staff is authorized to represent the Commission in all matters affecting the Commission and to defend Commission decisions that are appealed, in the superior and appellate courts).

Who can address the FIO Commissioner?

Any person (legal and/or natural) denied the right to inspect, or to get a copy of a public information, record, documents or denied access to a meeting of a public agency, may address and file a complaint against the public agency within limited time, that differ from state to state (usually 20-30 days).

The FOI Commissioner's Office has regional offices.

ՍԵՎ ՑՈՒՑԱԿ

Տեղեկատվության ազատության իրավունքը ոտնահարած պաշտոնյաների եւ հասարակական գործիչների

Այս անձինք խախտել են Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոնի եւ քաղաքացիների տեղեկություն ստանալու իրավունքը 2006 թվականին:

Անդրանիկ Մանուկյան	ՀՀ srwնսmnrsի եւ կապի նախարար (4 անգամ)
Ռուբեն Խլղաթյան	Արմավիրի fաղաfապետ (5 անգամ)
Կարո Իսրաելյան	Աբովյանի fաղաfապետ (2 անգամ)
Աcns Վարդանյան	Գառնու գյուղապետ (2 անգամ)
Սարգիս Աստsրյան	Հայ երիտասարդական կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Գուրգեն Արսենյան	Միավորված աcխատանfային կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Ռուբեն Թովմասյան	Հայաստանի կոմունիստական կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Սեյրան Ավագյան	Հայաստանի ժողովրդավարական ազատական միության նախագահ (2 անգամ)
Հարություն Առաfելյան	Հայաստանի ռամկավար ազատական կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Հրանs Խաչատրյան	Սահմանադրական իրավունf կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Արթուր Բաղդյան	Արդարություն կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Պարույր Հայրիկյան	Ազգային ինfնորոշում միավորում կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Տիգրան Կարապետյան	Ժողովրդական կուսակցության նախագահ (2 անգամ)
Վարդան Այվազյան	ՀՀ բնապահպանության նախարար
Կարո Այվազյան	Պատմության եւ մշակույթի հուշարձանների պահպանության գործակալության Երեւանի տարածfային բաժնի պետ
Ժորա Վարդանյան	Կենտրոն եւ Նորf-Մարաշ համայնfների առաջին ատյանի դատարանի նախագահ
Սուրիկ Կոստանյան	Էրեբունի եւ Նուբարաշեն համայնfների առաջին ատյանի դատարանի նախագահ
Վարդան Աբրահամյան	Արաբկիր եւ Քանաfեռ-Զեյթուն համայնfների առաջին ատյանի դատարանի նախագահ
Ռազմիկ Ազարյան	Կոտայfի մարզի առաջին ատյանի դատարանի նախագահ

Վահան Ալեքսանյան	Նորք-Մարաշ թաղապետարանի ֆինանսատնտեսագիտական բաժնի պետ
Սամվել Դարբինյան	Վանաձորի քաղաքապետ
Գերասիմ Անդրեասյան	Կադաստրի Վանաձորի ստորաբաժանման ղեկավար
Միհեր Գևորգյան	Կուրթանի գյուղապետ
Ռաֆայել Վարդանյան	Դսեղի գյուղապետ
Սերգեյ Վարդանյան	Մեծավանի գյուղապետ
Արսեն Պետրոսյան	Արգավանդի գյուղապետ
Սարգիս Ղազարյան	Գետահովիտի գյուղապետ
Ռուբեն Կարապետյան	Արաքսի գյուղապետ
Ռոլանդ Մկրտչյան	Նալբանդյանի գյուղապետ
Աշոտ Մելիքյան	Բամբակաշատի գյուղապետ

Դիմեք «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն», երբ պաշտոնյաները հրաժարվում են տեղեկություն տալ, չեն պատասխանում տեղեկություններ ստանալու ձեր հարցումներին:

Հասցե՝ ք. Երեւան, Չարենցի 1բ
Հեռ. 578356
էլ. փոստ՝ foi@foi.am
www.foi.am

Ծրագրի ղեկավար՝ Շուշան Դոյդոյան
Տպաքանակը՝ 500 օրինակ, Երեւան 2007, «Ասողիկ» տպարան:
Հրատարակվում է 2001 թվականից: